

Produženi boravak u razrednoj nastavi osnovne škole

Zadavec, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:076582>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

SARA ZADRAVEC

DIPLOMSKI RAD

PRODUŽENI BORAVAK U
RAZREDNOJ NASTAVI OSNOVNE
ŠKOLE

Čakovec, lipanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
Čakovec

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Sara Zadravec

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Produženi boravak u razrednoj
nastavi osnovne škole**

MENTOR: doc. dr. sc. Tomislav Topolovčan

Čakovec, lipanj 2020.

Zahvala

Zahvaljujem se mentoru profesoru doc. dr. sc. Tomislavu Topolovčanu na znanstvenim i stručnim komentarima koji su mi pomogli u izradi ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem i učiteljicama razredne nastave na suradnji i izvrsnim razgovorima koji su puno pomogli u provedbi kvalitativnog istraživanja.

Također, zahvaljujem svim prijateljima i kolegama što su mi vrijeme studiranja učinili posebnim te su uvijek bili spremni pomoći.

Posebno zahvaljujem obitelji i prijateljima što su bili velika podrška tijekom cijelog mog studiranja. Veliko hvala na pruženoj pomoći i riječima podrške u svim trenucima.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. PRODUŽENI BORAVAK	4
2.1. Povijest produženog boravka	6
2.2. Organizacija produženog boravka	7
2.3. Organizacijski oblici.....	9
2.3.1. Stalne skupine produženog boravka	9
2.3.2. Djelomični produženi boravak.....	9
2.3.3. Povremeni produženi boravak	10
3. RAZLOZI UVOĐENJA PRODUŽENOG BORAVKA	11
3.1. Ekonomski razlozi	11
3.2. Pedagoški razlozi.....	12
3.3. Socijalni razlozi	13
3.4. Zdravstveni (medicinski) razlozi	14
4. ULOGE I ODNOSI U PRODUŽENOM BORAVKU	15
4.1. Uloga učitelja u produženom boravku	15
4.2. Suradnja s učiteljima razredne nastave.....	16
4.3. Suradnja s roditeljima.....	17
5. RAZREDNO OZRAČJE U PRODUŽENOM BORAVKU	19
5.1. Emocionalno ozračje	19
5.2. Socijalno ozračje	20
6. UČIONICA PRODUŽENOG BORAVKA	22
7. AKTIVNOSTI U NASTAVI PRODUŽENOG BORAVKA	24
7.1. Obrazovne aktivnosti.....	25
7.2. Odgojne aktivnosti.....	25
7.3. Slobodne aktivnosti	26

7.4. Prehrana učenika	27
8. PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE U KURIKULUMU PRODUŽENOG BORAVKA	28
8.1. Kurikulum.....	28
8.2. Kurikulum produženog boravka.....	29
8.3. Planiranje i programiranje	30
8.3.1. Godišnje planiranje	31
8.3.2. Mjesečno planiranje.....	32
8.3.3. Operativno planiranje	32
9. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA	33
9.1. Cilj istraživanja.....	33
9.2. Problem istraživanje	33
9.3. Sudionici istraživanja	33
9.4. Postupak istraživanja	34
9.4.1. Prikupljanje podataka	34
9.4.2. Analiza podataka.....	35
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	36
10.1. Utemeljena teorija	36
11. RASPRAVA	45
12. ZAKLJUČAK	48
LITERATURA.....	49
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	52
IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA	53
PRILOZI	54
Prilog 1. Parafrazirani zapisi intervjua s učiteljicama	54
Prilog 2. Tablica pojmova i kategorija	67
Prilog 3. Kodna lista – popis pojmova unutar kategorija i potkategorija.....	77

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je *Produženi boravak u razrednoj nastavi osnovne škole*. Produženi boravak je program koji osnovne škole organiziraju najčešće za učenike razredne nastave, a odvija se prije ili nakon redovne nastave.

Diplomski rad sastoji se od dva dijela – teorijski dio i kvalitativno istraživanje. U teorijskom dijelu spomenute su i obrađene sve bitne sastavnice programa produženog boravka koji sve više škola organizira kako bi izašle u susret roditeljima i učenicima.

U sklopu ovog diplomskog rada provedeno je kvalitativno istraživanje. Cilj istraživanja bio je uvidjeti sličnosti i razlike u razmišljanjima i stavovima između učiteljica koje vode produženi boravak te učiteljice redovne razredne nastave. Ovim istraživanjem želio se saznati opći stav učiteljica o produženom boravku te kakvo je njihovo iskustvo s organizacijom i planiranjem rada u boravku. Ispitano je s kojim su se izazovima, prednostima i nedostacima susrele tijekom rada u produženom boravku. Odabrane su tri ispitanice – učiteljice razredne nastave. Ispitanice se razlikuju po godinama radnog iskustva u produženom boravku. Dvije od tri ispitanice trenutno rade u boravku, dok je treća trenutno zaposlena u redovnoj nastavi, no prijašnjih godina radila je u produženom boravku. Za provedbu istraživanja korišten je polustrukturirani intervju te je ispitanicama omogućeno slobodno i neprekinuto odgovaranje na postavljena pitanja.

Ključne riječi: produženi boravak, redovna nastava, učitelji, organizacija

SUMMARY

The Extended Stay in Primary Education of Elementary School

The topic of this master's thesis is *The Extended Stay in Primary Education of Elementary School*. Extended stay is a program that primary schools usually organize for pupils in the first four grades and it takes place before or after regular classes.

The master's thesis consists of two parts – a theoretical part and qualitative research. All essential components of the extended stay program, which more and more schools organize in order to meet the parents' and students' needs are mentioned and elaborated in the theoretical part of the thesis.

As part of this thesis, a qualitative research was conducted. The aim of this research was to find similarities and differences in thoughts and attitudes between extended-stay teachers and regular classroom teachers. This research aimed to examine teachers' general attitude towards the extended stay and their experience with work organization and planning during the extended stay. The challenges, advantages and disadvantages they encountered during the extended stay were examined. Three examinees were chosen – primary school teachers in the first four grades. The examinees differ in years of work experience in extended stay. Two out of three examinees currently work in the extended stay, while the third one is presently employed as a regular class teacher, but has previously worked in the extended stay. A semi-structured interview was used to conduct the research, and the examinees were allowed to answer questions freely and uninterruptedly.

Key words: extended stay, regular classes, teachers, organization

1. UVOD

Produženi boravak program je osnovnih škola organiziran za učenike razredne nastave. Zbog potreba suvremenog društva sve više škola počinje organizirati boravak učenika u školi nakon ili prije redovne nastave. Danas je većina roditelja vrlo zaposlena pa ne stignu provoditi kvalitetno vrijeme sa svojom djecom, niti im pomagati u obavljanju školskih obaveza. Djeca su, stoga, često prepuštena sama sebi te upravo zato škole otvaraju svoja vrata na duže vrijeme nego što je to bio slučaj ranije. Učenici koji pohađaju produženi boravak često u školi provode i do 10 sati dnevno pa je vrlo važno da to vrijeme bude kvalitetno organizirano. Za kvalitetnu organizaciju produženog boravka zaduženi su učitelji razredne nastave zaposleni u produženom boravku. Njihov je zadatak za učenike osmisliti aktivnosti i sadržaje koje će provoditi za vrijeme organiziranog vremena, pomagati im u pisanju domaćih zadaća i izvršavanju školskih obaveza koje učenici dobivaju za vrijeme redovne nastave, a osim toga, učitelji trebaju paziti na učenike tijekom slobodnog vremena koje učenici najčešće provode u igri i druženju s vršnjacima. Osim toga, u produženom boravku učenicima je organizirana prehrana koja mora biti raznovrsna i kvalitetna da bi im osigurala pravilan rast i razvoj učenika.

Posljednjih 50 godina, produženi boravak organiziran je u sve više škola Republike Hrvatske te se pokazao izvrsnim za učenike razredne nastave. Produženim boravkom zadovoljni su učenici i njihovi roditelji te učitelji koji sam program i vode. Iako produženi boravak još uvijek ima puno nedostataka i mjesta za napredak, učitelji ističu višestruke prednosti. Unatoč tome, škole i dalje trebaju raditi na unaprjeđenju ovog dijela odgojno-obrazovnog rada.

U ovom diplomskom radu, objašnjen je sam pojam produženog boravka i prikazana njegova povijest te su navedeni razlozi njegova uvođenja u škole. Osim toga, navedeni su organizacijski oblici, aktivnosti koje se provode u boravku te planiranje i programiranje rada s kojim se susreću učitelji. Nastavno na teorijski dio, provedeno je kvalitativno istraživanje s učiteljicama produženog boravka te učiteljicom redovne razredne nastave koja je i sama radila u produženom boravku. Ispitani su stavovi i mišljenja učiteljica te je stvorena utemeljena teorija.

2. PRODUŽENI BORAVAK

„Produženi boravak učenika u osnovnoj školi postao je potrebom koju podjednako osjećaju roditelji, djeca, škola i društvena zajednica“ (Omčikus, 1970, str. 5). Program produženog boravka javlja se u sve više osnovnih škola u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske. Jedan od razloga njegova pokretanja na ovom području jest prilika pružanja drugačije organizacije unutar školovanja. Za razliku od razredne nastave koja zbog nedostatka vremena pažnju stavlja na obrazovni, produženi boravak koncentriran je više na odgojni aspekt (Lovrentjev, 2005a; Puževski, 1968).

Državni pedagoški standard Republike Hrvatske (2008) produženi boravak definira kao “organizirani boravak djece u školi nakon redovite nastave i školskih aktivnosti“. Istu definiciju koristi i Tucman (2011), a Jugović, Puževski i Marčinko (1967, str. 8) je proširuju pa je produženi boravak „škola koja za sve svoje učenike ili samo jedan dio (grupe, odjeljenja) organizira cjelodnevni život i rad prema režimu.“ Takva organizacija škole podrazumijeva pravilnu izmjenu rada i odmora (napetosti i opuštanja) te jedinstven odgojno-obrazovni proces koji se ostvaruje u različitim aktivnostima nastave, u procesu učenja te izvan nastave. Učenici u vrijeme koje je izvan nastave, borave u školi te uz pomoć učitelja izvršavaju svoje školske obaveze u posebno sastavljenoj, radnoj grupi i u posebnim prostorijama (Jugović i sur. 1967).

Produženi boravak neobvezni je oblik neposrednog odgojno-obrazovnog rada, namijenjen za učenike nižih razreda. Učenici produženi boravak polaze prije ili nakon redovne nastave te izvršavaju školske obveze, imaju osiguranu prehranu i uz stručno vodstvo učitelja provode svoje slobodno vrijeme. Kroz boravak se izmjenjuju različite aktivnosti kao što su igra, rekreacija, učenje, odmor, pisanje domaće zadaće, slobodno vrijeme te prehrana (Doutlik, 2011). On se uglavnom organizira za učenike čiji roditelji rade te nemaju drugih rješenja za zbrinjavanje svoje djece (Lovrentjev, 2005b). Produženi boravak tako se odnosi na dnevno zbrinjavanje djece uz odgojno-obrazovni rad u školi. Takvim radom u školi žele se ostvariti osnovni ciljevi odgoja i obrazovanja, ali i širi društveni zadatci: društvena briga za djecu te pomoć zaposlenoj i preopterećenoj obitelji. Učenici u produženom boravku obavljaju one zadatke koje bi izvršavali kod kuće: pisanje domaće zadaće, samostalno učenje te provođenje vremena u igri, šetnji i drugim aktivnostima (Koraj, 1985). Učenici imaju vremena za razgovor, razmjenu mišljenja i druženje s prijateljima.

Lovrentjev (2005b) ističe kako je produženi boravak zapravo didaktički specifikum i fenomen koji se ne može smatrati ni nastavom, ni igranjem, niti slobodnim aktivnostima, a ponajmanje je samo čuvanje učenika. Produženi boravak stoga jest „dobro razrađeni i uravnoteženi oblik rada s ciljem cjelovitog razvoja učenika“ (Lovrentjev, 2005b, str. 13). Učenici produženog boravka u školi ostaju i do 10 sati dnevno što je često više vremena nego provode sa svojom obitelji pa se „s pravom može nazvati mjestom življenja učenika“ (Lovrentjev, 2005a, str. 39). Zbog svih aktivnosti koje učenici provode zajedno sa svojim učiteljima, ali i vremena kojeg provode u školi, produženi boravak nipošto se ne smije smatrati samo nastavkom redovne nastave jer se time promašuje njegoova svrha (Omčikus, 1970).

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008) produženi boravak spominje u dijelu o organizaciji rada škole, članak 49. Navedeno je da odgojno-obrazovni rad u osnovnoj školi može biti organiziran kao poludnevni s produženim boravkom za učenike razredne nastave, a za škole koje rade u jednoj smjeni kao cjelodnevni.

Razina razvoja pojedine škole odlučuje o uvođenju produženog boravka u samu školu, a troškove snose lokalne školske vlasti (Matijević, 2006; Omčikus, 1970). Svaka škola koja želi učenicima omogućiti produženi boravak treba proći vanjsku i unutarnju pripremu. Vanjska priprema vrši se tako da služba za školstvo i obrazovanje razmotri na kojoj lokaciji je najpotrebnije osnovati produženi boravak. Unutarnja priprema odnosi se na prostor, nastavnički kadar, broj učenika i organizaciju prehrane, a za nju je zadužena škola (Jugović i sur., 1967).

Pravilnik o organizaciji i provedbi produženoga boravka u osnovnoj školi (2019) nalaže da se produženi boravak financira sredstvima lokalne jedinice i regionalne (područne) samouprave te dijelom uplatama roditelja učenika koji polaze produženi boravak. Troškovi provedbe uključuju troškove plaća učitelja, didaktički i drugi materijal i pribor potreban za rad te troškove prehrane učenika.

2.1. Povijest produženog boravka

Svake godine sve više učenika pohađa nastavu produženog boravka, stoga je i sve više učitelja zaduženo za rad u boravku. U svim gradovima širom Republike Hrvatske, produženi boravak organiziran je na različite načine (Lovrentjev, 2005b).

Produženi boravak počinje se uvoditi u škole još ranih 60-ih godina prošloga stoljeća, točnije 1955./56. godine kad se uvodi u Eksperimentalnu osnovnu školu Jordanovac u Zagrebu kao organizirana pomoć u učenju učenicima koji nisu imali prikladne uvjete za učenje kod kuće. Unatoč tome, tek 1960./1961. školske godine produženi boravak u pravom smislu organizira se u dvije grupe učenika, a 1964./1965. u četiri grupe učenika (Jugović i sur., 1967).

„U početku su u taj rad bili uključeni samo oni učenici koji su bili socijalni problemi raznih vrsta (učenici bez stana, bez roditelja, pedagoški zapušteni, siromašni), a kasnije su se, zahvaljujući rezultatima takvog rada, počeli sve više javljati i nastavnici i roditelji tražeći uključivanje učenika u boravak kroz čitav dan“ (Jugović i sur., 1967, str. 27).

Tako je školske godine 1965./1966. u osnovnim školama SRH produženim boravkom bilo obuhvaćeno tek 0,59% učenika, a 1970. godine 1,39% učenika na području SRH i 10% učenika u Zagrebu (Lovrentjev, 2005b). U tom su razdoblju produženi boravak pohađali većinom učenici zagrebačkih osnovnih škola.

Produženi boravak u povijesti prolazi pet faza. Prva faza „zaštitna grupa“ trajala je od 1956. do 1962. godine. U ovoj fazi važno je spomenuti sam početak uvođenja boravka, dakle Eksperimentalnu osnovnu školu Jordanovac u Zagrebu. „Zaštitna grupa“ tada je uz pomoć učitelja rješavala domaće zadaće u školi. Druga faza „produženi boravak s tzv. socijalnim grupama“ odvija se od 1963. do 1967. godine te je tada boravak bio organiziran za učenike s izraženim problemima u učenju i ponašanju. Treća „zlatna“ faza trajala je od 1968. do 1972. godine te se tada težilo poboljšanju kvalitete rada u produženom boravku. U tom razdoblju čak 160 osnovnih škola imalo je organiziran produženi boravak. Četvrta faza ili „razdoblje stagnacije u širenju boravka učenika“ donosi promjene u unutarnjoj organizaciji rada produženog boravka te broj učenika koji pohađaju boravak stagnira. To je trajalo od 1973. do 1981. godine. Peta, ujedno i posljednja faza, nazvana „razdoblje iščekivanja“ donosi probleme u samoj organizaciji produženog boravka u osnovnim školama. Naime, tada su se šestogodišnjaci upisivali u osnovnu školu, što je dovelo do problema oko

organizacije nastave. Osim toga, u tom razdoblju velika je neravnomjernost produženog boravka u svim dijelovima države. Boravak je tada pohađalo najviše učenika u gradskim središtima što je očekivano, obzirom da su veći gradovi imali veće materijalne mogućnosti kao i veće prostorne kapacitete u školama. Također, jedan od uzroka je i zaposlenost oba roditelja. Velika potreba za produženim boravkom tada je bila u Zagrebu, Rijeci i Karlovcu (Koraj, 1985).

Danas, 50 godina kasnije, još uvijek se nisu u potpunosti ostvarile ideje o preobrazbi škole u cjelodnevnu školu, već se i dalje samo dio učenika uključuje u program produženog boravka. Razlozi zašto je tako čini se da su više organizacijskog tipa. Naime, prostorne mogućnosti škola u Hrvatskoj ostale su iste kao i u ono vrijeme. Za učenike produženog boravka ne postoje odvojene garderobe, sanitarni čvor, čitaonice, školsko dvorište kao ni posebne učionice. Učionice koje učenici koriste za redovnu nastavu, prije ili poslije nje, koriste se za produženi boravak. Osim toga, učitelji koji rade u boravku su učitelji razredne nastave te ne stječu posebno obrazovanje za rad u produženom boravku (Lovrentjev, 2005b).

2.2. Organizacija produženog boravka

Pitanje organizacije rada škole jedno je od ključnih pitanja pedagogije suvremene škole. Svaka škola želi pronaći najbolje rješenje za organizaciju života i rada u školi tako da u njoj svi odgojno-obrazovni sadržaji nađu svoje mjesto, a da pritom raspored života i rada bude usklađen s pedagoškim, psihološkim i zdravstvenim zahtjevima te da škola otvara mogućnosti zdravog i slobodnog življenja, a ne da nepotrebno „okupira“ učenike (Puževski, 2002).

Osnovna škola s produženim boravkom vodi organiziranu brigu o nastavnom i izvannastavnom savladavanju obaveza. Produženi boravak organiziran je tako da se nastavlja na nastavni rad. Učenici koji polaze produženi boravak gotovo sve svoje školske obaveze obavljaju u školi, a osim toga, tu se hrane, provode dio slobodnog vremena i zabavljaju se. Upravo zbog toga, bitno je dobro organizirati vrijeme za učenje, vrijeme odmora i slobodno vrijeme učenika. Produženi boravak organizira se tako da učenici u školi budu zbrinuti i da imaju mogućnosti rada s učiteljima (Jugović i sur., 1967; Puževski, 2002).

Učenici rade individualno te moraju imati svoje radno mjesto. „Učionica produženog boravka donekle nadomještava radnu sobu učenika u rodnom domu“ (Puževski, 2002, str. 143) pa zbog toga ona mora biti uređena intimno i smišljeno. Učenicima treba mnogo toga za rad i učenje pa učionica mora biti opremljena knjigama, društvenim igrama, školskim priborom, priručnim alatom, materijalom za čišćenje kao i priručnom ljekarnom. Tijekom učenja, potrebno je da učenici samostalno rade i ispunjavaju zadatke, a učitelj bi trebao zajedno s njima organizirati rad, dakle da im u tom radu pomaže te da ih uči planirati i raspoređivati posao i vrijeme. Učitelj se mora služiti raznim tehnikama učenja te pratiti i vrednovati njihov učinak, ali ne smije zaboraviti da postoji opasnost od preopterećenja učenika učenjem. Nikako ne smije sa svim učenicima ponovo obrađivati nastavni sadržaj, odnosno ponovo izvoditi nastavu (Puževski, 2002). U produženom boravku učenik mora biti u središtu zbivanja, stoga mora neprestano promišljati o svim aktivnostima i nastojati u preusmjeravanju pozornosti učenika na njega samog i na sadržaj, odnosno aktivnost kojom se bavi (Lovrentjev, 2005b).

Prema Lovrentjev (2005a, str. 40-42) nekoliko je sastavnica koje obilježavaju dobru organizaciju odgojnih funkcija produženog boravka:

- razvijanje radnih navika učenika
- razvijanje higijenskih navika učenika
- razvijanje kulture ponašanja
- razvijanje sposobnosti komunikacije
- razvijanje emocija; doživljaj i emocionalna kontrola
- razvijanje prosocijalnog ponašanja
- razvijanje osjećaja uspješnosti i sposobnosti nošenja s neuspjehom
- razvijanje vlastitih interesa učenika
- razvijanje ekološki prihvatljivog ponašanja.

Dobra organizacija produženog boravka usko je povezana s uspjehom učenika u redovnoj nastavi. Učenici koji polaze boravak nerijetko postižu bolje rezultate u odnosu na učenike koji nisu uključeni u taj program (Seme - Pašić, 2012).

2.3. Organizacijski oblici

2.3.1. Stalne skupine produženog boravka

Iako učenici rade individualno, grupe u produženom boravku trebale bi biti sastavljene i organizirane prema razredima i istu grupu trebali bi stalno voditi isti učitelji (Jugović i sur., 1967). Grupe učenika mogu se organizirati na nekoliko načina. Najčešće su stalne skupine produženog boravka homogenog ili heterogenog sastava. U takvoj skupini rad se odvija svaki dan u radnom tjednu, s time da se nastavni rad provodi u jednoj polovici dana, a boravak u drugoj (Puževski, 2002). Homogenu skupinu čine učenici koji pohađaju isti razredni odjel (1.a), a heterogenu učenici iz paralelnih razrednih odjela (1.a i 1.b) ili učenici različitih razrednih odjela (1.a i 2.a). Poželjno je da u homogenoj skupini rade dva učitelja, jedan prije podne u redovnoj nastavi, a drugi poslije podne u produženom boravku, dok je u heterogenoj skupini poželjno da rade tri učitelja (Urek, Petljak Jakunić, 2010). Manje učenika, njih 15 do 20, nalazi se u heterogenim skupinama, dok se u homogenim može nalaziti i do 25 učenika (Tucman, 2011). Najuspješniji i najkvalitetniji rad ostvaruje se kad se u jednoj skupini produženog boravka nalaze učenici koji pohađaju isti razredni odjel (Jerković, 1974). Stalne skupine produženog boravka imaju usklađene izvannastavne aktivnosti te učenici tamo uče, odmaraju i provode raznolike slobodne aktivnosti (Tucman, 2011).

2.3.2. Djelomični produženi boravak

Osim stalnih skupina, provodi se i djelomični produženi boravak. Takav način rada najčešće se organizira za učenike koji su putnici i čiji je radni dan sve dulji te se škola mora brinuti o njima. Učenici koji su putnici u školu dolaze ranije i iz škole zbog prijevoza idu kasnije te se za njih organizira prihvata ujutro, prije nastave i boravak poslije nastave do vremena povratka kućama (Puževski, 2002). Vrijeme koje provode dok čekaju nastavu ili prijevoz ne organizira se posebno, već učenici mogu pisati domaću zadaću, učiti, pripremati se za nastavu, provoditi tjelovježbu ili se igrati i baviti aktivnostima po želji (Tucman, 2011).

2.3.3. Povremeni produženi boravak

Treći organizacijski oblik je primjer povremenog produženog boravka. Pojedine škole provode olakšano postavljanje produženog boravka, pa se po želji i potrebi, povremeno mogu izborno uključiti i drugi učenici u stalne skupine učenika koji pohađaju produženi boravak. Takvim učenicima u učenju pomažu nastavnici ili drugi učenici uključeni u boravak (Puževski, 2002; Tucman, 2011). „Učenik dolazi na učenje ako osjeća i ima za to potrebu i to želi, ili ako su se tako dogovorili u razrednoj zajednici“ (Puževski, 2002, str. 139).

3. RAZLOZI UVOĐENJA PRODUŽENOG BORAVKA

Razlozi uvođenja produženog boravka u osnovne škole su mnogobrojni, a uglavnom se govori o potrebi okupljanja djece nakon redovne nastave. Učenici su preopterećeni školskim obavezama i zbog toga treba pronaći takvu organizaciju rada škole koja će im omogućiti uvjete te vrijeme za rad i odmor. Škola bi trebala učenicima omogućiti da u njoj završe sve svoje školske obaveze, ali i da što kvalitetnije iskoriste slobodno vrijeme (Puževski, 1964).

Osim toga, škola organizira produženi boravak da bi izašla u susret roditeljima. Naime, u program produženog boravka najčešće su uključena ona djeca čiji roditelji nemaju drugačijih mogućnosti (Jerković, 1974). Rijetko su u program uključena djeca čiji su roditelji nezaposleni ili slobodni (Lovrentjev, 2005b). Stoga, razlozi za uvođenje produženog boravka i duže ostajanje djece u školi nisu samo pedagoške naravi već i socijalne i sigurnosne (Matijević, 2006).

Većina autora smatra da su najčešći razlozi za uvođenje produženog boravka u škole ekonomske, pedagoške, socijalne i zdravstvene (medicinske) prirode.

3.1. Ekonomski razlozi

„Uvođenjem produženog boravka pomaže se roditeljima koji žele biti na raznim društvenim dužnostima, jer ako ne bi bile organizirane sustavne i stručno prorađene odgojno-obrazovne izvannastavne aktivnosti njihove djece, roditelji bi bili prisiljeni ili zanemariti odgoj vlastitoga djeteta ili se odreći društvenog angažmana“ (Tucman, 2011, str. 19).

Danas je većina roditelja vrlo zaposlena te na radnom mjestu provodi veći dio dana, kasno dolaze kući, a onda ih još čekaju školske obaveze njihove djece. To dovodi upravo do toga što Tucman (2011) spominje, roditelji su prisiljeni zanemariti odgoj vlastitoga djeteta ili se odreći društvenog angažmana jer tempom života kakav je prisutan u 21. stoljeću, oboje držati na kvalitetnoj razini gotovo je nemoguće.

Ekonomski razlozi mogu se svrstati u dvije grupe. U prvoj grupi spominju se razlozi koji vode do boljih odgojno-obrazovnih rezultata, a u drugoj grupi su razlozi koji ne utječu direktno na društveno-ekonomsko stanje u zajednici. Dobro organizirana škola društvu daje mogućnosti da razvija pozitivne društvene i životne navike. Osim toga, time škola ukazuje na bolje odgojno-obrazovne rezultate (Puževski, 2002).

3.2. Pedagoški razlozi

Najvažniji razlozi za uvođenje produženog boravka u osnovne škole su oni pedagoške naravi. Tradicionalna organizacija škole koja brine samo o izvođenju redovne nastave, a ne o svladavanju nastavnog sadržaja kao i o društvenom odgoju, ne može zadovoljiti učenike, njihove roditelje i učitelje. Zbog nezadovoljstva svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa i ponajviše nezadovoljstva roditelja, suvremena škola nudi nove oblike pedagoških aktivnosti koje je vrlo teško izvesti za vrijeme redovne nastave. Upravo zbog toga, javlja se takva organizacija rada škole koja teži tome da učenici u školi završe sve svoje školske obaveze (Puževski, 2002).

Proces odgoja i obrazovanja ne odvija se samo za vrijeme nastave, nego i tijekom izvannastavnih te izvanškolskih aktivnosti. Zbog toga su slobodne aktivnosti učenika vrlo važan dio odgoja i obrazovanja (Jugović i sur., 1967). „U raznovrsnim grupama slobodnih aktivnosti i izvanškolskim posjetima mogu se otkriti, usmjeriti i razviti pojedinačne nadarenosti, sklonosti i interesi“ (Jugović i sur., 1967, str. 10).

Osnovne značajke suvremene škole su radna metodika zasnovana na samoaktivnosti učenika te samoupravni stil. Suvremena škola mora izgraditi takvu organizaciju rada koja će učenike promatrati kao aktivne subjekte koji sudjeluju u svakom dijelu odgojno-obrazovnog procesa, ali u isto vrijeme škola treba brinuti o svojim učenicima te spriječiti prekomjerno opterećenje učenika (Puževski, 2002).

Uzevši u obzir sve to, teži se školi koju će uspješno završiti svi učenici, koja će im omogućiti zadovoljenje njihovih različitih interesa te omogućiti individualni napredak svakog učenika. Uz to, ta ista škola mora brinuti o učenikovoј socijalizaciji i odgoju, kao i o društveno pozitivnom usmjeravanju (Puževski, 2002).

Pedagoški razlozi za uvođenje produženog boravka u osnovne škole svakako su funkcionalna i skladna organizacija vremena za rad i odmor, nastavu i učenje, ali i aktivan odnos prema slobodnom vremenu učenika, pravilan fizički razvoj učenika, nadzor nad izvršavanjem školskih obaveza, zaposlenost roditelja i zahtjev da se djeca u slobodno vrijeme ne smiju prepustiti sebi samima (Puževski, 1964).

„Škola danas ne može zatvarati vrata učenicima nakon završene nastave, ona mora pružiti mogućnosti i za stjecanje životnih znanja, ali i doživljavanje životnih radosti i sreće“ (Puževski, 2002, str. 103).

3.3. Socijalni razlozi

Društvena briga o djeci jedan je od primarnih zadataka svakog društva. Naše društvo teži ka tome da svako dijete uspješno završi osnovno obrazovanje, pa prema tome, svakom djetetu mora se omogućiti što svestraniji odgoj i stvoriti jednaki uvjeti odgoja i obrazovanja (Puževski, 2002).

Razvoj suvremenog društva donosi promjene u cijelom svijetu. Naime, u prošlosti su žene ostajale kući, brinule o obitelji, odgajale djecu i većinom bile domaćice. Muškarci su tada bili zaduženi za rad i financiranje obitelji. Danas si rijetko koja obitelj može priuštiti situaciju u kojoj otac financira cijelu obitelj, a majka kod kuće brine o djeci i kućanstvu. To što i majke danas brinu o financijama dovodi do jačanja ekonomske snage obitelji, ali istodobno i do popuštanja odgojne snage (Jugović i sur., 1967). Proces razvoja društva tjera roditelje da ostavite djecu samu kod kuće. Negativni učinci toga su da djeca nemaju nikakav nadzor, prepuštena su sama sebi te brojni činitelji poput televizije, interneta, video igrice i mobitela negativno utječu na njihovu pažnju i koncentraciju. Društvo može i mora riješiti taj problem, stoga se i postupa u skladu s tim. „Škola s produženim boravkom je mjera društva kojom se sprovodi najdirektnija društvena zaštita i briga o djeci“ (Puževski, 2002, str. 101). Uvođenjem produženog boravka škola ne postaje roditelj djetetu, već se samo radi o drugačijoj podjeli zadataka. Društvena zajednica u suradnji sa školom, roditeljima pomaže i olakšava u odgoju djece (Jugović i sur., 1967). Obiteljski odgoj i dalje ostaje najvažniji i nezamjenjiv, a škola samo preuzima određene odgojne zadaće koje roditelji ne mogu kvalitetno izvršiti zbog potreba svoje zaposlenosti (Puževski, 2002).

Produženi boravak organizira se i za djecu čije su obitelji financijski lošijeg stanja, ali i za one čiji roditelji su neodgovorni, pa djeca ne dobivaju odgovarajući odgoj. Ta djeca često nemaju potporu roditelja, ne znaju se pristojno ponašati u školi, ometaju nastavu te imaju lošije ocjene. Žive u teškim uvjetima koji uvelike pridonose težem napredovanju u školi. Osnovna škola treba pružiti podjednake uvjete svim učenicima da bi mogli ostvariti najbolji osobni razvitak, a da pritom ne ukazuje na socijalne razlike i nejednakosti među njima (Puževski, 2002). „Škola ne smije imati glas kao skupljalište za djecu iz odgojno zapuštene sredine i učenici ne smiju biti na neki način diskriminirani iz društva“ (Jugović i sur., 1967, str. 11). Diskriminacija učenika može imati velike posljedice za školu jer bi tada roditelji mogli odustati od

ideje upisa djece u produženi boravak zbog nepovjerenja u takav oblik organizacije rada škole (Jugović i sur., 1967).

3.4. Zdravstveni (medicinski) razlozi

„Od škole se zahtijeva da organizira život učenika tako da pridonosi njihovu razvitku, napretku i zdravlju, a da se umanjuju negativnosti koje nosi sa sobom ipak neprirodan način školskog života“ (Puževski, 2002, str. 100). Razlika između razredne nastave i produženog boravka je ta da učenici tijekom redovne nastave većinu vremena provode sjedeći u zatvorenim prostorijama i nastava traje u jednoj smjeni, dok je za vrijeme produženog boravka učenicima omogućena pravilna izmjenjena rada i odmora, boravka i kretanja na zraku (Puževski, 2002). Djeca koja su sama kod kuće, vrlo malo vremena provode na svježem zraku. Većinom ostaju u svojoj sobi, u zatvorenoj prostoriji, na mobitelima i računalima. Za pravilan i zdrav rast i razvoj potrebno je što više vremena provoditi na svježem zraku, slobodno se kretati i baviti sportom (Jugović i sur., 1967). Raspored učenika u školi trebao bi biti takav da se ponajprije vodi računa o opterećenosti učenika te da im se osigura zdrav život i rad s dovoljno vremena za odmor. Kod djece je važno stvoriti naviku vježbanja pa učenici zbog toga imaju satove tjelesne i zdravstvene kulture najmanje dvaput tjedno (Puževski, 2002).

Osim navike vježbanja, bitno je pobuditi svijest o važnosti brige o osobnoj higijeni te održavanju higijenskih uvjeta prostora u kojem borave (Puževski, 2002). Za zdrav život važno je pravilno se hraniti. Taj dio izostaje kod mnoge djece. Djeca koja su sama kod kuće, često neredovito uzimaju svoje obroke (Jugović i sur., 1967). Učenici koji polaze produženi boravak, imaju osiguranu pravilnu i redovitu prehranu.

Od škole se zahtijeva da produženi boravak bude organiziran tako da učenici žive zdravim načinom života, da imaju povoljne uvjete za rad, učenje, rast i napredak za vrijeme školovanja, ali i da mogu izgraditi potrebe i navike koje će kasnije ponijeti u osobni život. „Biti zdrav da bi se mogli postizati radni uspjesi i imati osnovu za sretan život, krajnji je cilj tih aktivnosti“ (Puževski, 2002, str. 101).

4. ULOGE I ODNOSI U PRODUŽENOM BORAVKU

Osnovna je škola organizator, poticatelj i koordinator, a ne samo izvršitelj programa koji se odnose na odgoj i obrazovanje. Ona nije samo institucija nastave, već podjednako nositelj učenja te raznovrsnih društvenih, kulturnih i prosvjetnih akcija i programa. Upravo zato, bitna je suradnja škole s roditeljima, gospodarskih subjektima, organizacijama, udrugama te svima zainteresiranima. Bez suradnje, škola ne može djelovati kvalitetno, stoga inzistira na povezivanju i zajedništvu s društvenom sredinom. Škola postaje pedagoška institucija i organizacija koja okuplja učenike te brine o njihovom odgoju (Puževski, 2002).

4.1. Uloga učitelja u produženom boravku

„Društveni angažman prosvjetnih radnika mora biti okrenut prvenstveno planiranju i provođenju takvih pedagoških ideja i takve pedagoške prakse koja podiže školu kao istinsko mjesto društvenog odgoja i što potpunijeg obrazovanja mladih“ (Puževski, 2002, str. 118).

Kao što učitelj redovne nastave ima glavnu ulogu u planiranju i provođenju, isto tako je i učitelj u produženom boravku glavni nositelj odgojno-obrazovnog procesa. Učitelji koji rade u produženom boravku, u dogovoru s učiteljima razredne nastave, organiziraju rad učenika imajući na umu potrebe i afinitete svakog pojedinca. Osim organizacije rada, učitelj usmjerava učenike na obavljanje zadataka te im pomaže kada je pomoć potrebna, a nakon toga provjerava njihov napredak (Jugović i sur., 1967; Puževski, 1968). Njihov utjecaj veći je od utjecaja učitelja u razrednoj nastavi. Učitelji u produženom boravku više komuniciraju s učenicima i češće imaju sluha za istinske potrebe djece. U boravku nema nametanja tempa, već postoji određena fleksibilnost koja učenicima unosi opuštenost i omogućuje im praćenje vlastitog ritma. Ako se neka aktivnost jednostavno ne provede zbog nedostatka vremena ili potrebe za drugačijim aktivnostima, ništa se neće dogoditi. Učitelj produženog boravka mora biti osjetljiv za emocionalno i socijalno ozračje u razredu te vidjeti kad su djeca umorna i prezasićena. U tim trenucima puno je korisnija šetnja ili neka druga neplanirana aktivnost, nego planirana obrazovna aktivnost koja bi dodatno iscrpila učenike (Lovrentjev, 2005b).

Učitelj produženog boravka mora poznavati pedagogiju slobodnog vremena i

neposrednog učenja (Seme, 2002). S obzirom da učenici često u produženi boravak dolaze nakon nastave, učitelj mora uzeti u obzir da su oni umorni, željni igre i odmora te da je njihova koncentracija uvelike smanjena. Zbog svega navedenog, u boravku se često javlja problem discipline jer mnogi učenici zahtijevaju da se učitelj posveti upravo njima (Tucman, 2011).

Učitelj produženog boravka dužan je svakodnevno izvršavati svoje obveze. Između ostalog, mora bilježiti zadatke koje je pojedini učenik izvršio, pismeno kontrolirati individualni rad učenika, usmeno kontrolirati suradnju naprednih učenika s onim učenicima kojima učenje ide teže, ispitivati pojedini razred ili odjeljenje unutar grupe i individualno kontrolirati učenike koji zaostaju u učenju. Nadalje, učitelji produženog boravka dužni su s učiteljima redovne nastave razmjenjivati iskustva na individualnim ili organiziranim sastancima (Jugović i sur., 1967). Kao što je svaki učitelj redovne nastave dužan planirati svoj rad te pisati pripreme, tako i učitelji produženog boravka moraju planirati svoj rad te pisati dnevne, mjesečne i godišnje pripreme. Učitelji u boravku imaju više slobode i više mogućnosti od onih koji rade u redovnoj nastavi, ali imaju i veliku odgovornost (Tucman, 2011).

„Učitelj/ica u produženom boravku je ponajprije mentor, a ne predavač; on potiče, pomaže i ohrabruje učenike, a ne naređuje ni ne sputava; on predlaže, a ne nameće; i bodri, a ne prisiljava...“ (Lovrentjev, 2005b, str. 23).

4.2. Suradnja s učiteljima razredne nastave

Rad u produženom boravku nema puno sličnosti s radom u redovnoj nastavi, no ima bitne zajedničke elemente: učenici – nastavni sadržaji – učitelji. Učitelji produženog boravka surađuju s učiteljima razredne nastave radi dobrobiti odgoja i obrazovanja. Njihova suradnja daje novu dimenziju odgoju i obrazovanju te učenici koji su uključeni u boravak od škole dobivaju više od učenika koji polaze samo redovnu nastavu (Lovrentjev, 2005b).

Učitelji se moraju međusobno poštivati i uvažavati, zajednički izrađivati plan rada, a nakon toga učitelji produženog boravka određuju vježbe i zadatke pomoću kojih će se ostvariti ciljevi. Na taj način postižu se najbolji rezultati jer je upravo njihova komunikacija bitan preduvjet za uspjeh učenika, a autonomno pravo u odabiru vježbi

i zadataka učitelje produženog boravka izjednačava, što se tiče statusa i odgovornosti, s učiteljima razredne nastave. Također, međusobnom suradnjom učitelji produženog boravka imaju uvid u rad učitelja redovne nastave i obratno (Lovrentjev, 2005b; Seme - Pašić, 2012).

4.3. Suradnja s roditeljima

U današnje vrijeme roditelji zajedno s učiteljima sudjeluju u vođenju rada i upravljanju škole. „Škola računa na suradnju, pomoć i podršku roditelja, a roditelji su zainteresirani za ono što se događa u školi i očekuju sve jače otvaranje škole za odgojne probleme djece i obitelji“ (Puževski, 2002, str. 108). Tijekom uobičajenih oblika suradnje između učitelja i roditelja kao što su roditeljski sastanci, individualni sastanci s roditeljima, posjeti roditeljskom domu ili zajedničke akcije učitelja i roditelja događa se ili ne događa povezivanje roditelja s učiteljima (Puževski, 2002).

Škola i učitelji produženog boravka dužni su roditelje pravilno uputiti u smisao rada, objasniti ciljeve i zadatke, ali i njihove obveze i način sudjelovanja u tom radu. Učitelji produženog boravka roditeljima moraju omogućiti uvid u prostorije i sredstva te im objasniti njihovu namjenu i uputiti ih u organizaciju rada. Osim toga, učitelji su dužni roditelje pozvati na suradnju, bilo kao direktne pomagače ili samo kao savjetnike koji će učiteljima pomoći sa svojim pozitivnim i negativnim zapažanjima, svojim željama i dobronamjernim kritikama (Jugović i sur., 1967). Pomoć roditelja je dragocjena jer oni najbolje mogu informirati učitelja o svom djetetu te njegovim osobinama i promjenama, a to pridonosi učenikovom uspješnom napretku u školi (Tucman, 2011). Suradnja s roditeljima također je vrlo bitna jer roditelji pružaju informacije o uvjetima rada i života u roditeljskom domu. Ako dijete ne može kod kuće savladati određene obaveze, učitelji će pomoći djetetu da te obaveze izvrši u školi. Također, učitelji pomažu roditeljima svojim konstruktivnim savjetima da bi oni kod kuće mogli odabrati najbolji način rada te organizirati takav rad koji će najviše koristiti njihovom djetetu (Ranogajec, 1979).

Organiziranje i održavanje roditeljskih sastanaka nikako ne bi smjelo izostati u produženom boravku. Roditeljski sastanci organiziraju se da bi se roditelje uputilo kako učiti sa svojom djecom, kako im pomaći u pisanju domaće zadaće, ali isto tako i o bitnim odgojnim činiteljima kao što su prihvaćanje dnevnih obaveza i važnost

boravka djece u prirodi (Tucman, 2011). Na taj način sprječava se gubitak interesa roditelja za obrazovanje djece. Učenici koji polaze produženi boravak često kući dolaze bez domaće zadaće i ostalih školskih obaveza pa je samim time njihova komunikacija s roditeljima smanjena (Ranogajec, 1979).

Dijete najveći dio svog života provede u obiteljskom domu pa prema tome suradnju s roditeljima treba njegovati i unaprijeđivati, no škola „učitelja treba zaštititi od neutemeljenog uplitanja pojedinih roditelja u njegov stručni rad“ (Cindrić, 1995, str. 106).

5. RAZREDNO OZRAČJE U PRODUŽENOM BORAVKU

Razredno je ozračje skup sastavnih i isprepletenih činitelja, a obuhvaća emocionalno i socijalno ozračje, raspoloženje učitelja, važnost veličine prostora i boja koje prevladavaju u njemu te količinu vremena koje učenici provode zajedno (Lovrentjev, 2005a). Produženi boravak ima svoju zasebnu mikroklimu koja čini razliku u odnosu na redovnu nastavu, a nju stvaraju aktivnosti učenika, odgojne i obrazovne strategije, metode rada i osobnosti učitelja (Lovrentjev, 2005b). Upravo zbog toga, u produženom boravku vlada ugodnije ozračje nego u redovnoj nastavi. Ugodnom razrednom ozračju posebno ide u prilog činjenica da učenici plan rada mogu osmisliti uz pomoć učitelja te imaju vremena svoje zadaće izvršiti kako i kada žele (Tucman, 2011). Ležerniji pristup organizaciji vremena i rada pridonosi ugodnijim uvjetima za rad. Nadalje, vrlo je važna i motivacija učitelja jer ako je on zainteresiran i motiviran za rad, tada će vjerojatno i učenici biti takvi (Lovrentjev, 2005a, 2005b). Razrednom ozračju znatno pogoduje i odabir obrazovnih strategija jer upravo one pridonose kvaliteti učenja i poučavanja, isto kao i odabir odgojnih strategija koje učiteljima produženog boravka pružaju veću fleksibilnost rada, individualnost i više vremena provedenog s pojedinim učenikom (Lovrentjev, 2005b; Tucman, 2011).

Razredno ozračje najčešće se narušava kada učitelji pokušavaju primijeniti metode discipline iz razredne nastave. Metodama prisile, ucjene i zastrašivanja negativno se utječe na razredno ozračje i često se postiže negativna reakcija učenika. Pozitivan utjecaj imaju elementarna radna disciplina, kvalitetni socijalni kontakt i pozitivna slika o sebi. Učitelj to može ostvariti primjenom kraćih aktivnosti koje zadržavaju pažnju učenika, uvođenjem igre i vremena za odmor, kao i zanimanjem za probleme učenika te poticanjem i pohvaljivanjem. Takvim djelovanjem učitelja stvara se pozitivno razredno ozračje te učenici s radošću dolaze u školu (Lovrentjev, 2005a, 2005b).

5.1. Emocionalno ozračje

„Emocionalno ozračje u razrednom odjelu je specifična kvaliteta odnosa koji se uspostavljaju među sudionicima odgojno-obrazovnog procesa“ (Lovrentjev, 2005b, str. 18). Upravo u produženom boravku učitelji mogu izuzetno utjecati na

emocionalno ozračje koje je važno za kognitivno, afektivno i konativno stanje svakog učenika. U svakom razrednom odjelu postoje učenici koji iz različitih razloga vole ili ne vole ići u školu. Bez obzira na uspjeh koji postižu, često strah, dosada ili nezadovoljstvo utječu na voljne, osjećajne i spoznajne aspekte ličnosti učenika, pa im sam odlazak u školu postaje težak teret. Pravilnim odabirom ciljeva, metoda i strategija utječe se na razvoj pozitivnih osobina učenika te na osjećaj zadovoljstva i ugone. Takvi učenici rado odlaze u školu i vole sudjelovati u svim školskim aktivnostima. Nažalost, kod neke djece, bez obzira koliko se učitelji trude utjecati na učenikovo samopouzdanje, osjećaj ugone i zadovoljstva i dalje izostaje te se takvi učenici ne osjećaju dobro u školi. Često je to zbog lošeg školskog uspjeha koji za sobom povlači niže ocjene (Lovrentjev, 2005b).

Prema Lovrentjev (2005b, str. 19) komponente emocionalnog ozračja koje bi učitelji u redovnoj nastavi i učitelji u produženom boravku trebali poticati su:

- sigurnost i samopoštovanje
- povjerenje i suradnja s prijateljima
- pomaganje, susretljivost, odgovornost
- zainteresiranost, znatiželja, snalažljivost
- zdravo moralno prosuđivanje i samovrednovanje
- osjećaj uspješnosti
- pravo na pogrešku.

5.2. Socijalno ozračje

Socijalno ozračje skup je međusobnih odnosa učenika razrednog odjela te učitelja i učenika, pri čemu određenu ulogu imaju odnosi u obiteljima. Na socijalno ozračje znatno utječu odnosi suradnje i kompetencije među učenicima te agresivni odnosi koji su rezultat nezadovoljstva učenika. Dakle, socijalno ozračje ovisi o emocionalnom ozračju ili je s njime u korelaciji (Lovrentjev, 2005b).

Veliki doprinos socijalnom ozračju ima i odnos učenika prema učiteljima i obratno. Posebno u mlađim razredima, presudnu ulogu u stvaranju pozitivnog ozračja ima ponašanje učitelja, stil vođenja i odnos u govornoj komunikaciji s učenicima. U produženom boravku taj utjecaj još je i veći jer ovdje učitelji drugačije i mnogo više

komuniciraju s učenicima. Učitelj produženog boravka mora biti mentor i motivator, a ne predavač. Da bi socijalno ozračje bilo ugodno i poticajno za učenike, učitelji se vode nekim smjericama. Najprije je potrebno da svaki učitelj izvrši promjene na sebi, zatim promjene u motiviranju učenika te promjene na socijalnom planu u razrednom odjelu. Tim promjenama dolazi se do boljeg odgojno-obrazovnog ozračja (Lovrentjev, 2005b).

6. UČIONICA PRODUŽENOG BORAVKA

Učenici svakog razreda redovne razredne nastave imaju svoju učionicu u kojoj borave tijekom cijelog nastavnog dana. Prostorne mogućnosti u većini škola ne dopuštaju posebne učionice za produženi boravak, već najčešće učenici borave u istim učionicama u kojima se u suprotnoj smjeni provodi redovna nastava.

Učionica za nastavu produženog boravka treba biti ujedno i učionica i dnevni boravak učenicima, što znači da bi se u osnovi trebala razlikovati od učionice namijenjene redovnoj nastavi. Učenicima produženog boravka treba omogućiti prostor u kojemu će moći pisati domaće zadaće i učiti, ali i nesmetano provoditi vrijeme u slobodnim aktivnostima (Lovrentjev, 2005b; Puževski, 1968). Učitelji produženog boravka stvaraju poticajnu sredinu unutar četiri zida učionice koje koriste, stoga veličina i izgled učionice uvelike uvjetuju broju učenika koji će biti uključeni u ovaj oblik rada (Jugović i sur., 1967; Lovrentjev, 2005b).

U produženom boravku vrlo je važno da učenik bude u središtu zbivanja te imajući to na umu učitelji su dužni paziti na izgled učionice, vodeći pri tome brigu i o nastavi i o slobodnom vremenu. Raspored klupa treba izmjenjivati ovisno o zahtjevima pojedinih aktivnosti, željama učenika i procjeni učitelja. Radno mjesto učitelja nije potrebno posebno organizirati radnim stolom kao u razrednoj nastavi jer se u boravku očekuje da učitelji budu što više među učenicima (Lovrentjev, 2005b). Svaka učionica trebala bi sadržavati materijale i opremu koji pogoduju kvalitetnijem radu učenika i ugodnijem razrednom ozračju, kao što je tepih, fotelja ili kauč, police, panoi za izlaganje, knjige, časopisi, didaktički i potrošni materijal te igre i igračke (Lovrentjev, 2005b; Tucman, 2011). Osim toga, učenici bi trebali imati svoje ormariće u kojima bi ostavljali knjige koje im ne trebaju kod kuće jer i ovako u školi obavljaju veći dio školskih obaveza (Koraj, 1985).

Vrlo važno mjesto u učionici zauzima raspored zaduženja u kojem svaki učenik dobiva svoju tjednu obavezu. Najbolje je da učitelji osmisle što više obaveza kako bi svaki učenik imao svoje zaduženje, no ako za to ne postoji mogućnost, za jedno zaduženje odabire se više učenika. Tako se utječe na socijalno ozračje u razredu jer svi učenici imaju jednaku odgovornost za održavanje reda učionice. Zaduženja su jednostavna te ih svaki učenik može samostalno obavljati, a na učitelju je da se u početku posveti pojašnjenju i tjednoj raspodjeli zaduženja (Lovrentjev, 2005b).

Lovrentjev (2005b, str. 46) iznosi prijedlog zaduženja za učenike:

- brisanje ploče
- zalijevanje cvijeća
- briga o urednosti kutića za igru
- kontrola zaduženja
- vođenje kolone
- prikupljanje bilježnica ili nastavnih listića
- dodavanje ili dijeljenja pribora
- briga o urednosti garderobe
- dežurstvo za vrijeme odmora
- vođenje razredne blagajne
- otvaranje i zatvaranje prozora i sl.

Učionica produženog boravka treba biti opremljena različitim panoima za izlaganje koji se razlikuju po svojoj vrsti i formi, a služe za planiranje i praćenje aktivnosti, za važne obavijesti, podsjećanje, fotografije i sl. Svaki dio panoa ima svoju namjenu, a zajednička im je afirmirati i objaviti sve dobro što učenici čine u razrednoj zajednici.

Lovrentjev (2005b, str. 41) predlaže:

- pano „dobri čitači“
- pano „pomažem prijateljima“
- pano „hranimo ptice“
- pano „putujemo“
- pano „dobra djela“
- „pano zadovoljstva“
- pano „telefonski brojevi i adrese“.

Korištenje tehnologije sve je veći dio života učenika, pa i učionica treba biti opremljena tehnologijom, a učenike treba na pravilan način upoznati s posebnostima korištenja sadržaja dostupnih putem tehnologije (Koraj, 1985).

S obzirom da je u produženi boravak najčešće uključeno više učenika nego što dopuštaju prostorne mogućnosti, učionicu treba urediti jednostavno i pregledno te pomno odabrati što treba, a što ne treba biti sadržano u njoj (Lovrentjev, 2005b).

7. AKTIVNOSTI U NASTAVI PRODUŽENOG BORAVKA

Nastava produženog boravka temelji se na osnovnim sastavnicama koje se provode svakodnevno, a obuhvaćaju vrijeme učenja, odmora, prehranu učenika te slobodno vrijeme. Osnovne aktivnosti imaju okvirno vrijeme provedbe te se izmjenjuju, no ako kod učenika postoji veća potreba za provedbom pojedine aktivnosti, okvirno vrijeme može se zanemariti. Učitelji produženog boravka svakodnevno biraju aktivnosti koje će provoditi ovisno o rasporedu i potrebama učenika (Doutlik, 2011; Omčikus, 1970; Tucman, 2011). Takvom organizacijom rada, škola je „izraz organizirane brige za sustavnije ostvarivanje odgoja i obrazovanja“ (Pivac, 1995, str. 61).

Lovrentjev (2005b, str. 29) iznosi prijedlog organizacije radnog dana:

- **1. sat**

- cca 15 min – *slobodno vrijeme učenika* (aktivnosti po slobodnom izboru: igre, čitanje, razgovor..) te *konzultacije učitelja*
- cca 10 – 15 min – *dnevni plan rada* (sastanak na kojem se iznose novosti te dogovor učitelja i učenika o aktivnostima koje će provoditi toga dana)
- cca 15 do 20 min – *tjedne aktivnosti* (tematski tjedan) ili *aktivnosti na školskom dvorištu*

- **2. sat**

- cca 30 – 45 min – *učenje* (pisanje domaćih zadaća i druge obrazovne aktivnosti)

- **3. sat**

- cca 10 min – *pripreme za odlazak na ručak*
- cca 30 min – *ručak*

- **4. sat**

- cca 15 min – *odmaranje* (slušanje priče, glazbe..)
- cca 30 – 45 min – *učenje* (nastavak obrazovnih aktivnosti)

- **5. sat**

- cca 15 – 20 min – *projektna istraživanja, proizvodni rad ili odgojne aktivnosti*
- cca 30 min – *slobodno vrijeme* (igra i aktivnosti po izboru učenika)
- cca 10 min – *spremanje radnog mjesta i učionice*

7.1. Obrazovne aktivnosti

U redovnoj nastavi učenju se pristupa kao bitnoj aktivnosti u procesu obrazovanja, stoga je to poželjno i u produženom boravku. Kriteriji suvremene organizacije u nastavi svakako su povećanje samostalnosti učenika tijekom procesa učenja i težnja da učenje postane aktivan proces, a učenik aktivan sudionik tog procesa (Pivac, 1995).

Vrijeme učenja u produženom boravku organizirano je te pedagoški vođeno, a osnovna aktivnost je pisanje domaćih zadaća. Učitelji su dužni stvoriti radne uvjete da bi učenici mogli samostalno izvršavati obaveze, pomoći im u pisanju zadaća te ako je potrebno, dodatno pojasniti nastavni sadržaj. Nakon što učenici napišu zadaće, obaveza učitelja je provjeriti riješene zadatke (Omčikus, 1970; Tucman, 2011). Pozitivan utjecaj na emocionalni i duhovni razvoj učenika postiže se pričanjem priča nakon svakodnevnog pisanja domaćih zadaća (Doutlik i Acman, 2015).

Tijekom obrazovnih aktivnosti u produženom boravku najbolje je zanemariti školsko zvono i svakom učeniku pristupiti individualno, ovisno o potrebama te dopustiti učenicima da prate svoj ritam. Upravo tako poštuju se mogućnosti svakog učenika da svojim tempom usvoji nastavne sadržaje (Lovrentjev, 2005b). „Da bi učenici kvalitetno radili, bitno je da shvate kako to nije za dobrobit nastavnika, školskog sustava ili roditelja nego za njihovu“ (Glasser, 1994, str. 102).

Učitelj mora imati na umu da su svi učenici različiti te im dozvoliti da ponekad budu umorni, nezainteresirani ili loše volje, ako će sutradan biti boljeg raspoloženja i nadoknaditi zaostatak. Vrlo je važno da učitelji u boravku zaborave na ocjene te stvore nove modalitete praćenja i vrednovanja, okrenu se pohvalama i hrabrenju te pritom izbjegavaju pokude i naglašavanje grešaka učenika (Lovrentjev, 2005b).

7.2. Odgojne aktivnosti

Odgojni dio rada u produženom boravku najčešće započinje zajedničkim sastankom na kojem se iznose novosti, dogovaraju aktivnosti koje će se provoditi toga dana ili tjedna te se razgovara o mogućim problemima koji su nastali u vremenu između dva sastanka.

Učenici u produženom boravku često provode više vremena nego na redovnoj

nastavi, stoga je tako njihova interakcija mnogo jača. Mogućnost da se kod učenika razvije agresija, netrpeljivost ili da se nađu u sukobu veća je zbog socijalne zasićenosti. Najčešće je u boravku puno učenika, a to znači puno različitih karaktera koji se često međusobno sukobljavaju. „Rješavanje sukoba treba učiti i uvježbati, kako bi, s vremenom, učenici mogli sami i bez učitelj/ica naći rješenje“ (Lovrentjev, 2005b, str. 26). Kada se učenici međusobno sukobe, može doći do pet različitih situacija: izbjegavanja, natjecanja, prilagodbe, kompromisa ili suradnje, a to ovisi o karakteru učenika (Anderson i Gossen, 1996). Važno je sustavno raditi na socijalizaciji među učenicima i osvijestiti im važnost iznošenja osjećaja i analiziranja sukoba. Svaki učenik treba pronaći najbolji način kako će boraviti u takvoj zajednici, a da se pritom osjeća ugodno, prihvaćeno i sigurno (Lovrentjev, 2005b).

Učitelji u boravku imaju više vremena s učenicima raditi na razvijanju komunikacijskih i suradničkih vještina. Komunikacijske vještine potiču se razgovorom u krugu, igranjem uloga, iznošenjem vlastitog mišljenja i uz pomoć različitih učeničkih izvještaja o vlastitom radu. Suradničke vještine uvježbavaju se tijekom zajedničkih dogovora i planiranja, izrade projekata po skupinama i postavljanja zajedničkih ciljeva (Lovrentjev, 2005b).

Važan dio odgojnih aktivnosti zauzima i razvoj moralnog prosuđivanja i prihvaćanja pravila. Učitelji produženog boravka trebaju što više inzistirati na poštivanju socijalnih pravila i postaviti jasne granice za one učenike koji se istih ne pridržavaju. Ozračje pravednosti postiže se putem razrednih pravila i zaduženja učenika (Lovrentjev, 2005b).

7.3. Slobodne aktivnosti

Nakon što učenici izvrše svoje školske obaveze, mogu odmoriti od učenja i posvetiti se slobodnim aktivnostima kao što su igranje, crtanje, čitanje, razgovor i dr., ovisno o afinitetima učenika. Tucman (2011) slobodne aktivnosti u produženom boravku dijeli na slobodno vrijeme i slobodno organizirano vrijeme. Važno je da učenici slobodno vrijeme provedu u aktivnostima po vlastitom izboru te da to bude bezbrižno i bez prisile.

Slobodne aktivnosti učenika mogu biti različite, npr. čitanje knjiga, crtanje, slikanje i

drugi kreativni zadatci, pjevanje, plesanje, igranje društvenih i drugih igara, gledanje televizijskih emisija, crtanih ili igranih filmova te aktivnosti i boravak na svježem zraku (Tucman, 2011).

Slobodno organizirano vrijeme u boravku je vrijeme koje učenici provode u slobodnim aktivnostima, a njih im nude učitelji ili škola. Takva organizacija slobodnog vremena vrlo je kvalitetna jer učenike uči o potrebi za slobodom kao osnovnom ljudskom potrebom pružajući pritom veliku mogućnost izbora. Ponuđene aktivnosti najčešće su aktivnosti likovnog ili dramskog stvaralaštva te različite sportske aktivnosti. Učitelji tada u svakom trenutku moraju biti na raspolaganju učenicima. Prijedlog je da učenici što više slobodnog vremena provode na svježem zraku (Anderson i Gossen, 1996; Tucman, 2011).

7.4. Prehrana učenika

Učenicima produženog boravka treba osigurati najmanje 3 obroka dnevno: ručak, jutarnji i poslijepodnevni obrok (Jugović i sur., 1967). Obavezno je da jedan obrok bude kuhani, stoga školska kuhinja treba zadovoljiti potrebe pripremanja te posluživanja različitih i raznovrsnih obroka za učenike. Pravilna prehrana ne smije se zanemariti jer su učenici razredne nastave djeca u razvoju. Učenike se tijekom obroka uči pravilima lijepog ponašanja za vrijeme jela te ih se usmjerava na pravilno korištenje pribora za jelo, a prije i poslije obroka nužno je usmjeravanje na higijenske mjere (Lovrentjev, 2005b; Tucman, 2011).

8. PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE U KURIKULUMU PRODUŽENOG BORAVKA

8.1. Kurikulum

Kurikulum se isprva definirao kao sadržaj odgoja i obrazovanja, no danas se shvaća znatno šire jer djeluje na sve strukturne čimbenike školske socijalizacije. Suvremeni kurikulum sastoji se od bitnih elemenata, a to su ciljevi, zadatci i sadržaji učenja, organizacija, tehnologija i uvjeti učenja i poučavanja te vrednovanje učeničkih postignuća (Cindrić i sur., 2010). Uzevši u obzir sve bitne elemente, Matijević (2002) kurikulum definira kao „cjelovit tijek u kojemu se u logičkom slijedu i stalnoj dinamičnoj isprepletenosti javljaju ciljevi, sadržaji, metode, mediji i strategije te evaluacije u vrlo raznolikim scenarijima i situacijama“ (Matijević, 2002, str. 22).

Nacionalni okvirni kurikulum temeljni je dokument koji na razini države donosi smjernice i načine unaprjeđivanja odgoja i obrazovanja s ciljem osiguravanja što kvalitetnijega sustava školovanja. Prema nacionalnom kurikulumu izrađuju se ostali dokumenti i kurikulumi. Smatra se da je nacionalni okvirni kurikulum otvoren i fleksibilan dokument koji podliježe promjenama, ovisno o kompetencijama učenika i očekivanim ishodima učenja. Osobita pozornost stavlja se na identitet, odgovornost, solidarnost i znanje kao bitne vrijednosti. Učiteljima nacionalni okvirni kurikulum služi u planiranju i programiranju nastave u školama te za izradu školskoga kurikuluma (Cindrić i sur., 2010; Matijević i Radovanović, 2001).

Školski kurikulum rezultat je primjene svih sastavnica nacionalnog okvirnog kurikuluma te se definira kao cjelokupan proces odgoja i obrazovanja. Učitelji imaju mogućnost unošenja originalnih sadržaja i aktivnosti u skladu s potrebama i interesima učenika. Dio školskog kurikuluma je i nastavni kurikulum (Cindrić i sur., 2010; Matijević i Radovanović, 2001).

Nastavni kurikulum izrađuje se na metodološkim sastavnicama nacionalnog kurikuluma. Učeničke potrebe prevode se u ciljeve učenja, odabiru se sadržaji za postizanje tih ciljeva, planira se organizacija učenja i poučavanja te se utvrđuju vrste i tehnike vrednovanja učenikova postignuća. Nastavni kurikulum omogućuje planiranje i programiranje samog nastavnog rada (Cindrić i sur., 2010).

8.2. Kurikulum produženog boravka

Pravilnik o organizaciji i provedbi produženoga boravka u osnovnoj školi (2019) nalaže da je temeljni dokument za planiranje rada u produženom boravku godišnji izvedbeni kurikulum. Učitelj produženog boravka, u suradnji sa stručnim suradnicima škole i svim učiteljima učenika koji su uključeni u boravak izrađuje godišnji izvedbeni kurikulum produženog boravka. Potrebno je okvirno utvrditi vrijeme za dežurstvo, učenje, ponavljanje i uvježbavanje sadržaja redovne nastave, vrijeme za pisanje domaćih zadaća, aktivnosti za provođenje organiziranoga vremena te prehranu i odmor učenika. Godišnji kurikulum produženog boravka sadrži ishode učenja, ciljeve, očekivane ishode i preporuke za ostvarivanje aktivnosti u organizirano vrijeme te ciljeve, očekivane ishode, plan realizacije i preporuke za ostvarivanje aktivnosti koje će se provoditi za vrijeme odmora učenika.

Odgojno-obrazovna teorija i praksa izdvaja tri strukturirane vrste kurikuluma: otvoreni, zatvoreni i mješoviti. Kurikulum produženog boravka smatra se mješovitim tipom te ujedno i modernom vrstom kurikuluma. Pretpostavka takvog kurikuluma je da sudjeluje više činitelja, osobito oni koji nastaju tijekom samog procesa. Mješoviti tip kurikuluma manje ovisi o propisanosti te učitelju dopušta da zajedno s učenicima kreativno djeluje i pretvara radne cjeline u projektne, istraživačke i druge zadatke (Tucman, 2011).

„Kurikulum produženog boravka podrazumijeva opsežno planiranje, ustroj i provjeravanje slobodno organiziranog vremena učenika te djelovanje s obzirom na odgovarajuće ciljeve tog slobodnog vremena, ali i ciljeve ostalih dviju aktivnosti: pravilne prehrane učenika i procesa učenja, te kontrolu postignuća prema globalno postavljenim ciljevima škole i pretpostavkama za provedbu procesa“ (Tucman, 2011, str. 42).

Tijekom izrade kurikuluma produženog boravka, u obzir treba uzeti učenikovo znanje, emocionalnu pripremljenost za nastavu i produženi boravak, stupanj socijalne zrelosti te spremnost roditelja na suradnju. U produženom boravku, kurikulum se temelji na programiranju slobodno organiziranog vremena jer za to područje ne postoji propisan program te učitelji imaju potpunu slobodu pri planiranju. Aktivnosti koje će učitelji produženog boravka isplanirati uvelike ovise o njihovoj kreativnosti te o dobi, predznanjima, različitim interesima i obrazovnim potrebama učenika. Kurikulum produženog boravka obuhvaća ciljeve i namjenu programa, načine realizacije, nositelje, vremenik, troškovnik, načine vrednovanja i korištenje rezultata

vrednovanja. Bez kurikuluma učitelji produženog boravka ne mogu se kvalitetno pripremiti za provođenje programa (Tucman, 2011).

Škola je mjesto cjelovitoga razvoja učenika, obuhvaća osobnu i socijalnu razinu, a kurikulumske osnove temelj su za kvalitetno provođenje vremena u produženom boravku i redovnoj nastavi. Za podizanje kvalitete cijeloga obrazovnog sustava potrebno je iz kurikuluma izdvojiti najvažnije dijelove te znanje učenicima prenijeti na najbolji mogući način (Glasser, 1994; Tucman, 2011).

8.3. Planiranje i programiranje

Za razliku od redovne nastave koja se smatra najorganiziranijim oblikom odgoja i obrazovanja, produženi boravak nema strogo propisanih sadržaja, stoga učitelji imaju veliku slobodu u planiranju i provođenju raznih aktivnosti (Doutlik i Acman, 2015).

Planiranje i programiranje u produženom boravku odnosi se na planiranje vremena za učenje te slobodno organiziranog vremena, a zadatak učitelja je da aktivnostima obuhvate tri programska područja: jezično i kulturno-umjetničko, radno-tehničko te sportsko-rekreativno (Lovrentjev, 2005a; Tucman, 2011). Učiteljima je dana sloboda u planiranju vremena učenika i svih aktivnosti kojima će slobodno organizirano vrijeme biti ispunjeno, stoga kvaliteta planiranih aktivnosti ponajviše ovisi o domišljatosti i kreativnosti učitelja produženog boravka. Sloboda u izboru sadržaja aktivnosti za sobom nosi i veliku odgovornost. Planiranje i programiranje rada u boravku zahtijeva suradnju učitelja, odnosno njihov timski rad (Doutlik i Acman, 2015; Tucman, 2011). „Timski je rad udruživanje, odnosno udruženi rad odgovarajućih specijalista u zajedničkom poslu, radi postizanja maksimalnog radnog učinka“ (Poljak, 1984, str. 68). Maksimalan učinak postiže se ako se zadovolji osnovni cilj produženog boravka, a to je težnja za cjelovitim razvojem učenika koji su uključeni u program (Doutlik i Acman, 2015).

Učitelji produženog boravka zajedno planiraju i pripremaju školski rad, zajedno odlučuju o raspodjeli poslova za planirani rad ili zajedno izvode rad prema dogovorenom planu, zajednički analiziraju nakon provedbe planiranih aktivnosti te svi u timu preuzimaju odgovornost za postignuti radni učinak. Timski rad tako

omogućće da svaki učitelj s učenicima izvede one aktivnosti u kojima se bolje snalazi, odnosno aktivnosti koje mu bolje odgovaraju ovisno o afinitetima, sposobnostima i znanju (Poljak, 1984).

Tijekom planiranja i programiranja aktivnosti u boravku, učitelji uzimaju u obzir znanje te pripremljenost učenika za nastavu i produženi boravak, interese, sposobnosti te stupanj socijalne zrelosti svakog učenika, ali i spremnost njihovih roditelja na suradnju kako bi i njih povremeno uključili u rad produženog boravka (Tucman, 2011).

U pripremanju učitelja za rad tijekom jedne školske godine razlikujemo tri etape: pripremanje za novu školsku godinu (godišnji plan rada), mjesečno pripremanje te dnevna priprema za neposredno izvođenje nastave (Tucman, 2011).

8.3.1. Godišnje planiranje

Godišnje planiranje smatra se najjednostavnijim oblikom planiranja nastave, a obuhvaća programska područja, cjeline i ciljeve cjelina. Učitelji se pomoću njega okvirno orijentiraju oko sadržaja i ciljeva koje žele postići u novoj školskoj godini, a izrađuje se na temelju okvirnog nastavnog plana i programa, regionalnih sadržaja te programa rada škole. Iako produženi boravak zahtijeva specifičan odgojno-obrazovni rad, godišnji plan je zapravo u cjelini jednak za sve razrede ili se vrlo malo razlikuje od razreda do razreda (Lovrentjev, 2005a; Tucman, 2011).

Programska područja u godišnjem planu razvrstana su prema cjelinama. Cjeline se razrađuju na brojne sadržaje koji se mogu i točnije odrediti pomoću konkretnih aktivnosti koje će se provoditi. Godišnji plan također sadrži i globalne ciljeve iz kojih se ovisno o općem stanju pojedinog razrednog odjela izvode specifični ciljevi za određene sadržaje i aktivnosti (Tucman, 2011).

Na temelju godišnjeg plana, učitelji izrađuju mjesečne i operativne planove, ali i dnevne pripreme za izvođenje nastave. Autonomija učitelja dopušta određivanje rasporeda nastavnih sadržaja s obzirom na kalendar rada te odabir metoda učenja i strategija odgoja (Matijević, 2001; Matijević i Radovanović, 2001).

8.3.2. Mjesečno planiranje

Mjesečni planovi izrađuju se na temelju godišnjeg plana te su dio složenog planiranja. Riječ je o procesnom planiranju u koje se unose sadržaji nastavnih područja, ciljevi i zadatci te metode rada. Osim toga, u mjesečni plan moguće je unijeti i međupredmetne korelacije te napomene. Odabir nastavnih sredstava i pomagala, metoda rada i socijalnih oblika rada ovisi o ciljevima i načinima postizanja ciljeva. U mjesečni plan produženog boravka upisuju se programska područja. Za vrijeme učenja najviše je obuhvaćeno odgojno-obrazovno područje, a jezično i kulturno-umjetničko, radno-tehničko te sportsko-rekreativno područje bitan su dio organizacije i provedbe slobodnog vremena (Lovrentjev, 2005a; Tucman, 2011).

Tijekom izrade mjesečnog plana nužna je suradnja učitelja i roditelja. Oni dogovaraju koje će materijale moći pribaviti da bi učenici mogli izvršiti određene aktivnosti (Lovrentjev, 2005a).

8.3.3. Operativno planiranje

Operativni planovi izvode se na tjednoj ili mjesečnoj razini i spadaju u složeno planiranje. Takvo planiranje obuhvaća točno razrađene aktivnosti i ciljeve koji se žele postići odabranim aktivnostima, metode rada, potrebna nastavna sredstva i pomagala, izvore znanja te socijalne oblike rada. Dnevni plan nerijetko je teško realizirati zbog različitih razloga (vremenske neprilike, umor učenika, posebna događanja unutar razrednog odjela) pa je preporuka izrađivati tjedne planove. Tjedni plan pogoduje ostvarivanju postavljenih ciljeva jer se odgođena aktivnost može prebaciti na neki drugi dan, stoga je u produženom boravku najvažnije tjedno planiranje (Lovrentjev, 2005a; Tucman, 2011).

Učitelji se neposredno pripremaju za nastavu izradbom pisanih dnevnih priprema u kojima razrađuju nastavne aktivnosti. „Pisana priprava sadržava opće podatke, opće metodičke podatke, tijek nastavne aktivnosti i plan ploče“ (Tucman, 2011, str. 37).

9. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

9.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je uvidjeti sličnosti i razlike u razmišljanju i stavovima između učiteljica koje vode produženi boravak te učiteljice redovne razredne nastave. Ovim istraživanjem željeli smo saznati opći stav učiteljica razredne nastave te kakvo je njihovo iskustvo vezano uz organizaciju i planiranje rada u produženom boravku. Osim toga, pažnja je bila usmjerena na to s kojim su se izazovima, prednostima i nedostacima susrele tijekom rada.

9.2. Problem istraživanje

U skladu s ciljevima postavljeni su sljedeći problemi istraživanja vezani uz rad u produženom boravku:

1. Zašto je važno da škole nude program produženog boravka?
2. Kako je organiziran produženi boravak u hrvatskim školama?
3. Kakva su iskustva učitelja koji vode produženi boravak?
4. Koje su sličnosti i razlike između produženog boravka i redovne razredne nastave?
5. Gdje i kako učitelji produženog boravka dolaze do ideja za rad?

9.3. Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno u jednoj osnovnoj školi u Međimurskoj županiji. Uzorak čine tri sudionika ženskog roda. Na početku intervjua od sudionika su traženi osobni podatci koji se odnose na dob, spol, inicijalno obrazovanje, godine iskustva u učiteljskoj profesiji općenito te godine iskustva u radu u produženom boravku. Učiteljica 1 ima 43 godine, diplomirani je učitelj razredne nastave s pojačanom matematikom te ima 15 godina radnog iskustva u učiteljskoj profesiji i isto toliko u produženom boravku. Učiteljica 2 ima 42 godine, diplomirani je učitelj razredne nastave, ima 16 godina radnog iskustva u učiteljskoj profesiji i od toga je sedam godina radila u produženom boravku. Učiteljica 3 ima 34 godine, magistar je

primarnog obrazovanja s pojačanim njemačkim jezikom, ima sedam godina radnog iskustva u učiteljskoj profesiji te nepune dvije godine radi u produženom boravku.

9.4. Postupak istraživanja

9.4.1. Prikupljanje podataka

Intervju spada u kvalitativne metode istraživanja i smatra se specijalnom vrstom komunikacije, odnosno oblikom razgovora u kojem sudjeluju dvije ili više osoba. Intervju je pretežno verbalna metoda, no može biti i neverbalna. Tijekom intervjuiranja potrebno je svu pažnju usmjeriti ka sugovorniku i njegovom ponašanju. Na taj način moguće je saznati mnogo toga o osobi koju se intervjuira, a s obzirom da cilj ovog istraživanja uključuje ispitivanje osjećaja, razmišljanja i stavova, intervju se činio kao najbolji odabir za prikupljanje podataka. U istraživačke svrhe koriste se tri vrste intervjuja: strukturirani, polustrukturirani i nestrukturirani intervju, a razlikuju se prema vrsti pitanja, strukturi razgovora te fleksibilnosti prilikom intervjuiranja (Stanić, 2015).

U ovom istraživanju korišten je polustrukturirani intervju koji se i inače često koristi u istraživanjima iz područja društvenih znanosti. To je otvoren intervju koji istraživaču omogućuje nove ideje i stvaranje novih pitanja prilikom intervjuiranja, a od sudionika traži da izrazi svoje mišljenje, stavove ili viđenje određene problematike. Odgovori nisu ponuđeni, već sudionici odgovaraju vlastitim riječima, uzimajući u obzir svoja znanja i iskustva. Ako istraživač primijeti da sudionik previše skreće s teme, odnosno ne odgovara na postavljeno pitanje, treba ga vratiti na pravi put (Stanić, 2015). Polustrukturirani intervju kao metoda prikupljanja podataka odabrana je s obzirom na postavljen cilj, potrebe i obilježja ovog istraživanja.

Intervju je osim pitanja o osobnim obilježjima sudionika, sadržavao i 12 pitanja otvorenog tipa. Pitanja:

1. Koliko dugo radite u produženom boravku?
2. Što za vas znači produženi boravak?
3. Zašto je produženi boravak važan?

4. Možete li objasniti kako je organiziran produženi boravak u Vašoj školi?
5. Biste li nešto promijenili (drugačiji program, veći/manji broj učenika)?
6. Kakva su vaša iskustva u radu?
7. Koji je za vas najljepši dio rada u produženom boravku?
8. Koji je za vas najveći izazov rada u produženom boravku?
9. Kakva je vaša suradnja s učiteljima razredne nastave?
10. Jeste li ikad radili u razrednoj nastavi? Koje su sličnosti, a koje razlike? Što vam je draže?
11. Gdje i kako ste naučili što treba raditi u produženom boravku?
12. Gdje i kako dolazite do ideja za rad (planiranje i programiranje)?

Nakon sastavljanja pitanja, odabrani su sudionici. Prije same provedbe intervjua, svaki sudionik je upućen u svrhu istraživanja te mu je zajamčena anonimnost. Svaki intervju vođen je individualno u prostorijama osnovne škole, a trajanje intervjua bilo je u rasponu od 8 do 22 minute. Uz dopuštenje sudionika, intervjui su snimani, a snimke su naknadno korištene u obradi i analizi podataka, uz minimalno jezično uređenje.

9.4.2. Analiza podataka

Nakon prikupljanja, slijedi analiza podataka. Podatci prikupljeni metodom intervjua obrađeni su kvalitativnom analizom koja obuhvaća nekoliko faza:

1. određivanje teme istraživanja
2. izrada nacrt istraživanja
3. intervjuiranje
4. prijepis
5. analiza

6. provjeravanje

7. izvješćivanje (Cohen i sur., 2007).

Nakon određivanja teme, izrade nacрта te same provedbe intervjuiranja, uslijedio je prijepis, odnosno transkript snimljenog materijala uz minimalno jezično uređenje. Potom smo radili parafraziranje svakog prijepisa. Parafrazirane zapise potrebno je inicijalno kodirati te podatke razbiti na manje cjeline, u specifične kategorije i potkategorije. Podatke smo razdvojili na sastavne elemente da bi lakše otkrili sličnosti i razlike među njima. Redukcijski proces omogućuje odvajanje nebitnih podataka te lakše pridruživanje više srodnih pojmova u kategorije. Nakon inicijalnog, slijedi aksijalno kodiranje u kojem se kategorije i potkategorije dovode u odnos. Takvim načinom analize i obrade podataka dolazi se do lakšeg uspoređivanja te donošenja zaključaka. Selektivno kodiranje dovodi do izrade shematskog modela odnosa među kategorijama te je na temelju modela stvorena utemeljena teorija (Cohen i sur., 2007; Topolovčan, 2017).

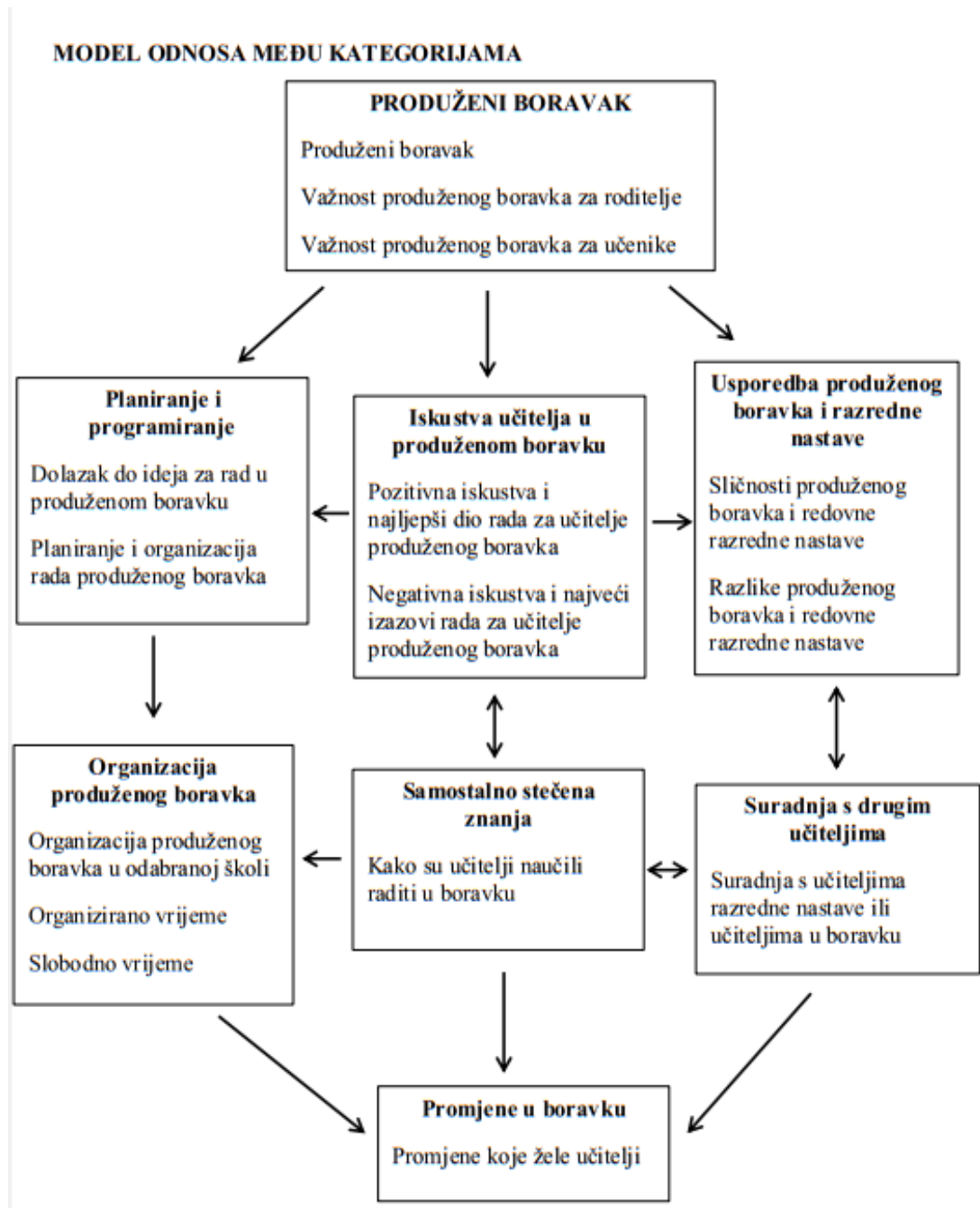
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

10.1. Utemeljena teorija

Metoda utemeljene teorije (eng. *Grounded theory*) razvijena je 60-ih godina 20. stoljeća i spada u kvalitativne istraživačke metode. Utemeljena teorija podrazumijeva proces stvaranja teorije iz podataka, tj. utemeljenje teorije na podacima. Teorija se razvija za vrijeme aktualnog istraživačkog procesa putem dinamičke interakcije između prikupljanja i analize podataka. Istraživač u ovom hipotetičko-induktivnom pristupu istraživanju najprije prikuplja podatke te na temelju njih stvara teoriju. Vrlo je bitno da je istraživač „osjetljiv“ na podatke, a to se ostvaruje intenzivnom interakcijom s podacima, kodovima i kategorijama te na kraju njihovom analizom (Jeđud, 2007; Topolovčan, 2017).

Razgovorom s učiteljicama o produženom boravku dobiveno je osam temeljnih kategorija: produženi boravak, organizacija produženog boravka, iskustva učitelja u produženom boravku, usporedba produženog boravka i razredne nastave, planiranje i programiranje, promjene u boravku, suradnja s drugim učiteljima i samostalno

stečena znanja. Na temelju kategorija izrađen je model odnosa među kategorijama. (Slika 1).

Slika 1. Model odnosa među kategorijama

Učiteljice razredne nastave smatraju produženi boravak mjestom i oblikom rada koji je usko vezan uz redovnu nastavu. Ističu kako se u boravku djeluje i obrazovno, no učitelji se više usmjeravaju na odgojni aspekt. (*...više izraženu odgojnu notu nego obrazovnu jer je puno više mogućnosti za odgojno djelovanje... (1),naglasak više na odgojnom dijelu nego na obrazovnom... (2), .. Mjesto gdje se i najviše odgojno djeluje. (2).*) Produženi boravak vrlo je važan roditeljima koji su zaposleni i nemaju vremena pomoći djeci oko školskih obaveza te ih ne mogu ostaviti cijeli dan same kod kuće. (*Zbog potreba zaposlenja ne mogu biti doma s djecom. (1), .. Ne stignu s njima provoditi kvalitetno vrijeme ili napisati zadaću zbog toga što su zaposleni. (3), .. Velika korist i pomoć roditeljima koji moraju svoju djecu ostaviti cijeli dan same. (1), .. Roditeljima pomoć jer im je dijete nahranjeno, na toplom i na sigurnom, pod nadzorom. (1), .. Roditelji mogu svoju djecu ostaviti zbrinutu, bez bojazni da ona budu sama kod kuće... (2).*) Važnost produženog boravka za učenike vide u većoj socijalizaciji koja se postiže u takvom obliku nastave. (*Jer se socijaliziraju i nisu sami... (1), .. Mjesto prijateljstva, mjesto druženja, mjesto gdje djeca uče komunikaciju, pravilno komunicirati i mogu uvježbati svoje socijalno okruženje te uče živjeti jedni s drugima. (2).*) Osim što se učenici međusobno družu i socijaliziraju, učiteljica 1 ističe da je produženi boravak dobar za djecu jer manje vremena provode u digitalnom svijetu. (*...kvalitetnije provode vrijeme jer nisu na mobitelima, računalima ili ispred televizora (1).*)

Planiranje i programiranje rada u produženom boravku učiteljima predstavlja izazov, ali im omogućuje više slobode u izboru aktivnosti i sadržaja. (*...učitelji imaju slobodu obuhvatiti teme kojih se u razrednoj nastavi ne dotiču. (1),slobodu u izboru tema i sadržaja... (1),u boravku učitelji imaju više slobode. (1).*) U produženom boravku do izražaja dolazi kreativnost učitelja, stoga učenici mogu puno naučiti i biti u doticaju s različitim sadržajima i aktivnostima. (*...do izražaja dolazi njena kreativnost. (1),pravo bogatstvo što su kolegica i ona bile različite i imale puno ideja. (2),svestranost učiteljica i to što su zbog toga djeca imala puno mogućnosti (2).*) Učiteljice do ideja za rad ponajviše dolaze zbog stečenog iskustva u učiteljskoj profesiji i vlastitog obiteljskog života, ali često sadržaje traže putem interneta i literature. (*...uzima u obzir vlastiti obiteljski život i dosadašnje iskustvo. (1),u idejama pomaže ponajviše osobno iskustvo, ali i tuđe iskustvo i doticaji s drugim učiteljima... (1),rad u boravku ponajviše zasniva na iskustvenom dijelu...*)

(1),učitelji imaju više iskustva u radu, pa stoga znaju kako organizirati rad... (1),skuplja ideje na internetu (1),literatura i individualno usavršavanje je poticajno, ali u manjoj mjeri. (1),traže materijale na internetu, u knjigama i knjižnicama... (3).) Za planiranje i dobru organizaciju rada u produženom boravku potrebno je da učitelji surađuju i međusobno komuniciraju. Učitelji na početku godine zajedno izrađuju okvirni plan, a onda po potrebi, najčešće svakodnevno, razmjenjuju ideje i odlučuju koje će aktivnosti provesti s učenicima. (...u boravku učitelji po potrebi imaju sastanke na kojima razmjenjuju ideje. (1),imaju Viber grupu i tu jedni drugima pišu ideje. (1),dogovor između učitelja produženog boravka temelj za planiranje i rad u produženom boravku. (3),međusobno komuniciraju i odlučuju... (3), .. Na početku godine zajedno rade okvirni plan... (1).) Učitelji produženog boravka najviše se mogu posvetiti planiranju kada su u školi nenastavni dani. (Planiraju i najviše rade kad su nenastavni dani jer tada u školi nema djece (1).) Jedna učiteljica navodi kako se u produženom boravku učitelji služe nastavnim planom i programom te kurikulumom. (...navodi da se učitelji drže plana i programa te kurikuluma, a ostalo prilagode ovisno o tome (3).) Stav učiteljica je da to što ipak u boravku učitelji imaju veću slobodu i ne moraju se strogo držati godišnjeg plana i programa, pomaže kad odlučuju što stvarno mogu napraviti s učenicima. Zbog velikog broja učenika u boravku ne mogu se ostvariti sve planirane aktivnosti. Učitelji izbacuju iz plana one sadržaje i aktivnosti za koje su ranijih godina shvatili da učenici ne prihvaćaju kako je zamišljeno. (...razmisliti što se može kvalitetno napraviti s velikim brojem djece. (1),ono što shvate da kod djece nije prihvaćeno, izbace ili promijene, a ono što odgovara i funkcionira, to zadrže. (1).)

Vrijeme u produženom boravku podijeljeno je na organizirano i slobodno. Sudionice istraživanja više su se osvrnule na organizirano vrijeme pa su istaknule kako najviše vole raditi različite radionice s učenicima. (...voli s njima raditi radionice i svoje ideje provesti u djelo ili prihvatiti njihove ideje i po njima raditi. (1), ...često provode radionice. (3), .. Vesele je radionice i rad vlastitim rukama. (3).) Osim radionica, za vrijeme organiziranog vremena učitelji učenicima pomažu u pisanju domaćih zadaća te savladavanju nastavnih sadržaja iz redovne nastave. Svakodnevni sastanci s učenicima i obrazovni dio u kojem obrađuju zanimljive unaprijed izabrane teme također su dio organiziranog vremena. (...pomažu oko sadržaja koje nisu uspjeli savladati tijekom redovne nastave te u pisanju zadaća. (1), .. Za vrijeme

organiziranog vremena radi se s učenicima zadaća, sastanci i izabrane teme... (3.)
Slobodno vrijeme učenici ponajviše provode u zajedničkoj igri. (*...za vrijeme slobodnog vremena djeca imaju prilike igrati se u unutarnjim i vanjskim prostorijama. (3.)*)

Koliko je iskustvo u učiteljskoj profesiji važno potvrđuje i činjenica da su učiteljice većinom same naučile sve što im je potrebno za rad u produženom boravku. Osim vlastitog iskustva i angažmana, učiteljice ističu da su im u početku puno pomogli kolege učitelji i njihovo iskustvo. (*...od kolegica naučila kako raditi u boravku, uzimajući u obzir njihovo iskustvo stvarala je vlastito... (1),najviše naučila iz iskustva i u hodu. (1),putem suradnje s kolegicom te vlastitim angažmanom, snagama i naporima. (2), .. Učiteljice su učile jedna od druge. (2),da su je učitelji uvodili u funkcioniranje, rad i raspored... (3),sve što zna naučila i stekla zahvaljujući savjetima učitelja i vlastitom radu. (3.)*) Propisani program i edukacije za učitelje produženog boravka ranije nisu uopće postojali. Učiteljice ističu kako za vrijeme studiranja nisu dobile potrebno obrazovanje za rad u produženom boravku. (*...nije bilo nikakvog programa... (2),ranije produženi boravak bila nepoznanica jer prilikom studiranja nije imala praksu, niti su na fakultetu razgovarali o produženom boravku. (3.)*) Učiteljice navode kako je u početku bilo teško pronaći literaturu koja bi učiteljima olakšala rad u produženom boravku. Bez obzira što danas postoje edukacije, seminari i određena literatura koja olakšava rad, ništa ne može zamijeniti iskustvo. (*Literatura pomaže u ishodišnim točkama te ističe knjige autorice Ane Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“. (1), .. Otkrile su knjige Anamarije Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“ te su im te knjige puno pomogle. (2),pomažu seminari i edukacije kao što je „Korak po korak“... (1.)*)

Rad u produženom boravku zahtjeva suradnju svih učitelja produženog boravka. Da bi boravak dobro funkcionirao, potrebno je međusobno slaganje učitelja i uzajamna pomoć te da su svi svjesni prednosti i potreba timskog rada. Osim međusobne suradnje voditelja produženog boravka, potrebna je i suradnja s učiteljima redovne razredne nastave. Učiteljice navode kako imaju pozitivna iskustva u suradnji s učiteljima redovne nastave, ali ističu da je ona često komplicirana zbog nemogućnosti svakodnevne komunikacije sa svim učiteljima. Također, smatraju kako učitelji koji nisu radili u produženom boravku često ne shvaćaju način na koji

boravak funkcionira. (...pozitivna iskustva u suradnji s učiteljima razredne nastave te da surađuju na dnevnoj i tjednoj bazi. (3),suradnja zna biti lijepa, ali često i teška i komplicirana. (1),otežana zbog puno različitih razrednih odjeljenja i nemogućnosti svakodnevne komunikacije sa svakim učiteljem. (1),učiteljima koji nisu radili u produženom boravku teško zamisliti i shvatiti važnost te razumijeti postupke učitelja produženog boravka u određenim trenucima. (2).) Jedna učiteljica navodi kako je suradnja bolja s onim učiteljima koji uzimaju u obzir da učenici njihovog razreda pohađaju produženi boravak. (...bolje surađuje s učiteljima koji više obraćaju pažnju da učenik pohađa boravak, pa im stoga više javljaju promijene i događaje. (1).) Učiteljica redovne razredne nastave istaknula je da dobro surađuje s učiteljima produženog boravka i smatra da je tome tako zato što je i sama radila u boravku. (...suradnja s učiteljima produženog boravka jako dobra i misli da je tome tako jer je i sama radila u boravku pa zna na koji način boravak funkcionira. (2).)

Produženi boravak ima brojne sličnosti s redovnom razrednom nastavom. (...to što radiš s djecom. (1),kao učitelj imaš u razredu odgojne i obrazovne zadatke kao i u boravku. (2),ako voliš biti učitelj i smatraš to pozivom, onda se možeš snaći i u jednom i u drugom poslu. (2)uspostavljanje discipline u boravku i u redovnoj nastavi te postojanje pravila ponašanja u oba okruženja. (3).) Sudionice istraživanja ipak ističu više razlika nego sličnosti između razredne nastave i produženog boravka. Produženi boravak često prihvaća više učenika nego što ih ima jedan razredni odjel te učitelji ne rade samo s jednim razredom. (...u produženom boravku nemaš svoj razred... (2),broju učenika – u jednom razredu je manji broj djece negoli u boravku. (3).) U razrednoj nastavi učiteljima nije dopušteno toliko slobode kao u produženom boravku. (Razredna nastava ima strukturiran plan i program... (1),zadatci mogu biti različitog tipa i učenici mogu puno toga isprobati, naučiti i od svakog učitelja dobiti ono što je potrebno, za razliku od rada u razredu. (2).) Učitelji produženog boravka nisu dužni završiti aktivnost nedugo nakon zvona. (U redovnoj nastavi jedan sat traje 45min, a u boravku nema vremenskog ograničenja... (1),niti pratiti zvono. (1), .. U razrednoj nastavi djeca odlaze na odmor čim čuju zvono, dok u boravku zvono zanemaruju. (1).) U produženom boravku nema ocjenjivanja učenika. (...ne mora ocjenjivati učenike... (1), .. U boravku nema ocjena. (3).) Učiteljica ističe posve drugačiji pristup radu i to što za razliku od razredne nastave, u boravku učenici imaju više slobodnog vremena. (U boravku se djeci pristupa

najčešće individualno, a u razredu većinom frontalno, kao jednoj velikoj grupi. (1), .. Tijekom redovne nastave djeca više sjede i rade zadatke koje im učitelj zadaje, a u boravku imaju puno slobodnog vremena... (1.) Tijekom slobodnog vremena učenici produženog boravka imaju prilike provoditi vrijeme u društvu starijih ili mlađih učenika. (Učenici se u boravku grupiraju sami, druži se više razreda međusobno, susreću se različita godišta. (1).) Učitelji u produženom boravku kvalitetnije upoznaju svoje učenike. (U boravku se učitelj može više i kvalitetnije posvetiti djeci... (1),svakog bolje upoznati... (1),voditi s njima otvorenije razgovore. (1), .. Vrlo brzo prepoznaje njihove osobine i osnovne potrebe, no to je lakše u boravku nego u razredu. (2).)

Iskustva učiteljica tijekom godina rada u produženom boravku su i pozitivna i negativna. Pozitivna iskustva koja učiteljice ističu prije svega su suradnički i timski rad s kolegama. (*...pozitivna iskustva u radu. (3),vrlo pozitivna iskustva zato što su se kao prijatelji i suradnici nadopunjavali... (2),predivno jer je radila s ljudima koji, kao i ona, vole svoj posao. (2),svatko je bio dobar u nečemu te su znali to dobro koristiti u radu s učenicima i oni su imali višestruke koristi. (2).)* Jedna učiteljica navodi da nikad nije imala problema u radu s učenicima. (*...nikakvih problema u radu s djecom... (3).)* Učiteljica 1 ističe pozitivnu promijenu prostora tijekom godina i smatra da učenici danas imaju kvalitetno opremljen prostor za odgojne i obrazovne potrebe. (*...kroz godine dobro opremili prostor i on je funkcionalan te odgovara njihovim i dječjim potrebama. (1), .. Djeca imaju prostor za učenje, igru, radionice, postoji prostor za igrala, rezervnu odjeću, za čaše, imaju dostupnu tekuću vodu pa djeca mogu prati ruke. (1).)* Najljepšim dijelom rada u produženom boravku učiteljice smatraju suživot, bliskost i pomaganje učenicima. (*...prisnost s djecom i kad na njima uoči da ju vole. (1),kad osjeti da dijete ima potrebu koju ona može zadovoljiti – riješiti problem, porazgovarati ili jednostavno zagrliti i pružiti bliskost. (1),suživot s učenicima i to što učenike imaš prilike puno više upoznati. (2),objasniti učeniku nešto što ne razumije, pokazati mu ili ga naučiti nešto novo. (3).)* Otkrivanje dječjih talenata i radionice učiteljicama pružaju posebno zadovoljstvo. (*...otkrivanje dječjih talenata. (1), .. Vesele je radionice i rad vlastitim rukama... (3.)* Negativna iskustva s kojima su se učiteljice susrele tijekom godina rada tiču se prostornog ograničenja, a zbog premalo prostora ne mogu upisati sve učenike koji imaju potrebe pohađati produženi boravak. Učenici

su danas sve zahtjevniji, ali zbog velikog broja učenika i malog broja učitelja, učitelji se ne mogu kvalitetno posvetiti svakom pojedincu. (...prostorno ograničeni... (2),ograničeni i brojem učenika... (2),zbog ograničenja prostora nije moguće sve prihvatiti u boravak. (2),kada ima previše prvašića i drugašića tada učenici 3. i 4. razreda ne mogu pohađati produženi boravak... (2),današnja djeca zahtjevnija u svom odgoju, traže više pažnje i više vremena za sebe. (2),teško pisati zadaće sa svim učenicima te da je to obrazovni dio koji je najteži jer je svaki učenik individua za sebe... (2),u boravku puno djece te da se učitelji ne mogu uvijek kvalitetno posvetiti svakome u mjeri kojoj bi htjeli. (3).) Učiteljica navodi kako je imala negativnih iskustava zato što produženi boravak nije jednako cijenjen kao redovna nastava. Učiteljima produženog boravka nisu osigurana novčana sredstva iz ministarstva. (...nadležni na učitelje u boravku ne gledaju kao na razrednike i ne vide njihov trud. (1),učitelji ne dobivaju plaću iz ministarstva već od općine... (2),učiteljima iz boravka nisu na vrijeme osigurane plaće. (2),učiteljica prije nje radila prvih dvije godine sama te je radila jako puno i dugo ostajala na poslu. (2).) Vrlo je izazovno prihvatiti što produženi boravak nije svugdje u RH jednako organiziran. (Prihvatiti što boravak u Hrvatskoj nije svugdje na istoj razini jer pravilnici i zakoni nisu jasni i pravedni. (1).) Učiteljice koje su navele ove probleme, također smatraju da im veliki izazov predstavlja suradnja s roditeljima, a jedna od njih navela je i neugodna iskustva (Izazovno je prihvatiti suradnju s roditeljima koji često nisu spremni za to i rade sve suprotno od učitelja i na štetu vlastitog djeteta. (1),neugodnih iskustva i našla se u teškim situacijama u kojima je za djecu htjela najbolje, a ispala je negativac. (1),najveći izazov rada u boravku upoznati sve učenike i znati sve o njima, njihovim roditeljima i ostalima koji dolaze po njih i koji su uključeni u njihov život. (2).) Izazovi s kojima se učiteljice susreću u radu s učenicima su uspostavljanje discipline i reda te rješavanja sukoba i razlika između učenika. (...oscilacije između učenika različitih godišta, pogotovo učenika 1. i 4. razreda. (2),uspostavljanje discipline. (3),susret i usmjeravanje različitih karaktera djece na malom mjestu... (3).) Rad s učenicima s posebnim potrebama predstavlja velik izazov u produženom boravku. (...rad s djecom koja imaju teškoće te rad s djecom koja su darovita. (2),kada dijete ima poremećaj ili teškoću u ponašanju jer je takve često jako teško uklopiti u produženi boravak. (2), .. Ako dijete ima teškoću do te mjere da je opasno za drugu djecu, smatra da takvo dijete mora imati samo svog pomagača... (2).)

Uzevši u obzir sve pozitivno i negativno s čime se svakodnevno susreću tijekom svog rada u učiteljskoj profesiji, a ponajviše gledajući rad u produženom boravku, učiteljice su navele što žele promjeniti. Samo jedna učiteljica smatra da sve dobro funkcionira te da ništa ne treba mijenjati. (*...ništa ne bi mijenjala jer smatra da sve dobro funkcinira. (3.)*) Promjene koje učiteljice žele vidjeti u produženom boravku tiču se broja učenika i učitelja. (*...broj učenika na jednog učitelja... (1), .. Ako je učenika puno, potrebno je mijenjati način rada... (1),poželjno da bude i više učitelja. (2),smanjen broj djece u razrednim odjelima ili da bude više učitelja. (2.)*) Produženi boravak mora biti jednako cijenjen kao redovna nastava. (*...bi trebao biti pod pokroviteljstvom ministarstva. (2),bi se on morao jednako vrijedno tretirati. (2.)*)

11. RASPRAVA

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da učiteljice razredne nastave imaju slične stavove i razmišljanja bez obzira rade li trenutno u produženom boravku ili u redovnoj razrednoj nastavi. Razlike koje smo uvidjeli odnose se na promjene koje učiteljice žele uvesti u produženi boravak. Konkretno, učiteljica koja ima najmanje radnog iskustva u produženom boravku te u učiteljskoj profesiji općenito, najzadovoljnija je načinom na koji boravak funkcionira i navodi kako ništa ne bi mijenjala. Za razliku od nje, učiteljice 1 i 3 imaju približno jednako godina radnog iskustva u učiteljskoj profesiji te ističu da u boravku treba biti više učitelja na određeni broj učenika. Osim toga, obje smatraju da se produženi boravak ne cijeni dovoljno te da treba biti jednako cijenjen kao redovna nastava, a shodno tome učitelji bi trebali primati plaću iz ministarstva.

Rad u produženom boravku predstavlja velik izazov za učitelje, no sve sudionice istraživanja istaknule su da vole raditi u boravku te navode kako se učitelji koji svoj posao smatraju pozivom i načinom života mogu snaći u produženom boravku jednako dobro kao i u redovnoj razrednoj nastavi. Učiteljice smatraju da produženi boravak ima veliku važnost za roditelje i učenike. Roditeljima produženi boravak služi kao određena vrsta oslonca i pomoći jer zbog potreba društvenog i ekonomskog angažmana ne mogu provoditi kvalitetno vrijeme sa svojom djecom niti im pomoću u obavljanju školskih obaveza. Za djecu vrlo zaposlenih roditelja bolje je da vrijeme nakon nastave provode u produženom boravku gdje im je omogućena socijalizacija s vršnjacima te pomoć učitelja u obavljanju školskih obaveza.

U hrvatskim je školama produženi boravak različito organiziran. Škola koju smo odabrali za provedbu istraživanja ima organiziranu nastavu u dvije smjene, stoga je i produženi boravak tako organiziran. Učenici dolaze na boravak prije redovne nastave ili ostaju nakon redovne nastave. Vrijeme koje provode na nastavi produženog boravka dijeli se na organizirano vrijeme i slobodno vrijeme. Tijekom razgovora, učiteljice su se više osvrnule na organizirano vrijeme u kojem učenici pišu domaće zadaće i izvršavaju svoje školske obaveze, a osim toga imaju prilike raditi različite radionice ili naučiti nešto zanimljivo. Organizirano vrijeme stoga sadrži i obrazovni i odgojni dio. Slobodno vrijeme učenici najčešće provode u igri i druženju.

Organizirano vrijeme u produženom boravku potrebno je isplanirati. Učiteljice ističu da ne moraju strogo pratiti plan i program te kurikulum pa im je omogućena sloboda u izboru aktivnosti i sadržaja te zbog toga mogu obuhvatiti teme koje se ne obrađuju na redovnoj nastavi. Sudionice istraživanja navode kako su vrlo kreativne i vole raditi različite radionice s učenicima. Zbog stečenog iskustva u učiteljskoj profesiji i godina rada u produženom boravku, nemaju problema s planiranjem i programiranjem aktivnosti i sadržaja. Problem s provedbom plana i programa javlja se kada je u boravak upisan velik broj učenika pa prostorne mogućnosti i nedostatak učitelja ne dozvoljavaju izvođenje svih planiranih aktivnosti i sadržaja. Ideje često traže na internetu i u literaturi, no više se oslanjaju na iskustvo kolega učitelja te vlastito iskustvo. Učiteljice ističu da je za rad u produženom boravku vrlo bitna komunikacija i suradnja svih učitelja voditelja boravka, ali i suradnja s učiteljima redovne nastave.

Učiteljice koje rade u produženom boravku navode kako je njihova suradnja s učiteljima redovne nastave uglavnom dobra, no ponekad učitelji redovne nastave ne razumiju način na koji boravak funkcionira, pa suradnja postaje otežana. Isto potvrđuje i učiteljica redovne razredne nastave. Činjenica da produženi boravak i razredna nastava imaju brojne sličnosti, trebala bi učitelje potaknuti na suradnju. Sudionice istraživanja smatraju da postoje i značajne razlike. Učiteljice pod razlikom podrazumijevaju broj učenika, različit pristup učenicima, susret različitih godišta učenika te nepostojanje ocjenjivanja i zvona u produženom boravku. Osim toga, smatraju kako u produženom boravku učitelj može ostvariti veću bliskost s učenicima i bolje ih upoznati.

Rezultati istraživanja pokazali su da se učitelji produženog boravka susreću s brojnim izazovima i negativnim iskustvima u radu. Velik izazov učiteljicama predstavlja prostorno ograničenje, velik broj učenika i mali broj učitelja. Zbog svega navedenog, učitelji se ne mogu kvalitetno posvetiti svakom učeniku te ne mogu upisati sve zainteresirane učenike u boravak. Jedna učiteljica navela je negativna iskustva s roditeljima učenika koji ne cijene učitelje produženog boravka. Da se rad u boravku ne cijeni pokazuje i to da nadležni učitelje produženog boravka ne cijene jednako kao učitelje redovne nastave. Učiteljice smatraju da je za njih vrlo izazovno prihvatiti neravnopravnost s učiteljima redovne nastave. U radu s učenicima istaknule su teško uspostavljanje discipline i rad s učenicima s posebnim potrebama.

Unatoč svim izazovima s kojima se svakodnevno susreću, sve učiteljice ističu pozitivna iskustva u radu s kolegama iz produženog boravka i međusobnu suradnju. Najljepšim dijelom rada smatraju pomaganje učenicima te veliku bliskost koju s njima ostvaruju.

12. ZAKLJUČAK

Suvremeni način života za sobom nosi i brojne izazove pa se i način rada u školama treba prilagoditi velikim zahtjevima 21. stoljeća. Upravo zbog toga, sve više osnovnih škola za svoje učenike organizira cjelodnevni ili produženi boravak. Produženi boravak organizira se iz potrebe koju podjednako osjećaju roditelji i učenici. Roditeljima je teško uspostaviti ravnotežu između ekonomskog, društvenog i obiteljskog života. Učenici imaju sve više nastavnih, izvannastavnih te izvanškolskih aktivnosti, stoga su često preopterećeni obavezama. Ciljevi, ali i sami učitelji produženog boravka usmjereni su upravo na učenike te uvelike pomažu roditeljima u odgoju i potpunom razvoju njihove djece.

Ovim istraživanjem potvrđeno je da organizacija produženog boravka nije uvijek jednostavna. Brojni nedostaci kao što su prostorna ograničenja, nedostatak učitelja i potreba upisa velikog broja učenika učitelje produženog boravka stavljaju pred velik izazov. Da bi uspješno riješili sve izazove te što kvalitetnije isplanirali aktivnosti i vrijeme koje učenici provode na boravku, učitelji moraju međusobno surađivati. Iako im produženi boravak pomaže u zbrinjavanju djece, roditelji često nisu zadovoljni radom učitelja te ih ne cijene jednako kao učitelje redovne razredne nastave. Osim roditelja, učitelje produženog boravka ne cijene niti kolege učitelji redovne nastave, niti ministarstvo znanosti i obrazovanja. Da bi bili što uspješniji u prihvaćanju nedostataka i izazova koje donosi njihov posao, učitelji moraju raditi na sebi, stručno se usavršavati i proučavati literaturu. Učitelji produženog boravka još uvijek ne stječu posebno obrazovanje za rad u boravku, a osim toga, literatura je slabo dostupna. Većina učitelja sve što zna o radu u produženom boravku naučila je zahvaljujući kolegama učiteljima koji su ranije radili u boravku. Iako postoje brojni nedostaci, učiteljice produženog boravka imaju pozitivno mišljenje o samom programu te su zadovoljne načinom provođenja.

Istraživanjem se potvrdilo da učitelji produženog boravka rad u boravku ne shvaćaju samo kao posao, već je za njih boravak način života. Učenicima pristupaju najbolje što znaju, trude se biti mentori i prijatelji, pomažu im, ohrabruju ih i bodre te nikako ne pokušavaju biti predavači koji učenicima stvaraju dodatan pritisak sa školskim obavezama.

LITERATURA

1. Anderson, J., Gossen, D. (1996). *Stvaranje uvjeta za kvalitetne škole*. Zagreb: Alinea.
2. Cindrić, M. (1995). *Profesija učitelj u svijetu i u Hrvatskoj*. Velika Gorica - Zagreb: Persona s p.o.
3. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP - D2.
4. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
Preuzeto sa <https://gtu.ge/Agro-Lib/RESEARCH METHOD COHEN ok.pdf>
5. Doutlik, K. (2011). *Čimbenici zadovoljstva i nezadovoljstva učitelja radom u produženom boravku*. Školski Vjesnik: Časopis Za Pedagogijsku Teoriju i Praksu, 427–444.
6. Doutlik, K., Acman, J. (2015). *Implementacija pedagoških ideja Rudolfa Steinera u produženom boravku*. U S. Opić, M. Matijević (Ur.). *Istraživanja Paradigmi Djetinjstva, Odgoja i Obrazovanja: Nastava i Škola Za Netgeneracije: Unutarnja Reforma Nastave u Osnovnoj i Srednjoj Školi (Str. 370 – 379)*. Zagreb: Učiteljski Fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
Preuzeto sa <https://www.bib.irb.hr/839743>
7. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*. (2008). Narodne Novine. Preuzeto sa https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html
8. Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola: škola bez prisile*. Zagreb: Educa.
9. Jeđud, I. (2007). *Alisa u zemlji čudesa – kvalitativna metodologija i metoda utemeljene teorije*. In *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. (pp. 83–101). Zagreb.
Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/26371>
10. Jerković, P. (1974). *Produženi i cjelodnevni boravak učenika: cjelodnevna škola: petodnevna radna nedjelja u osnovnim školama*. Sarajevo: Prosvjetno – pedagoški zavod Sarajevo.
11. Jugović, B., Puževski, V., Marčinko, Đ. (1967). *Produženi boravak učenika u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Koraj, Z. (1985). *Integracija nastave i učenja u cjelodnevnom boravku*. Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske.

13. Lovrentjev, A. (2005a). *Škola koja voli mene 1: didaktički priručnik za rad u nastavi i produženom boravku prvog razreda*. Zagreb: DiVič.
14. Lovrentjev, A. (2005b). *Škola koja voli mene 2: didaktički priručnik za rad u nastavi i produženom boravku drugog razreda*. Zagreb: DiVič.
15. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: Didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: TIPEX.
16. Matijević, M. (2002). Praćenje i ocjenjivanje školskog uspjeha u svjetlu teorije kurikulumu. In *H. Vrgoč (ur.). Praćenje i ocjenjivanje školskog uspjeha*. (p. str. 18.-38.). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
17. Matijević, M. (2006). *Alternativna pedagogija i boravak učenika u školi*. Sombor: Pedagoški Fakultet u Somboru.
Preuzeto sa https://bib.irb.hr/datoteka/261309.Sombor_Matijevic_finalno.doc
18. Matijević, M., Radovanović, D. (2001). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
19. Omčikus, M. (1970). *Osnovna škola s produženim boravkom učenika*. Zagreb: Socijalistička Republika Hrvatska: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja.
20. Pivac, J. (1995). *Škola u svijetu promjena*. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
21. Poljak, V. (1984). *Didaktičke inovacije i pedagoška reforma škole*. Zagreb: Školske novine.
22. *Pravilnik o organizaciji i provedbi produženoga boravka u osnovnoj školi*. (2019). Narodne Novine. Preuzeto sa https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_62_1222.html
23. Puževski, V. (1964). *Produženi boravak učenika u školi*. Zagreb: Osnovna eksperimentalna škola Jordanovac.
24. Puževski, V. (1968). *Pristup organizaciji produženog boravka u osnovnoj školi*. Zagreb: Zajednica osnovnih škola SR Hrvatske.
25. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
26. Ranogajec, J. (1979). *Samostalnost učenika i domaći zadaci u osnovnoj školi s produženim boravkom*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Seme - Pašić, Z. (2012). *Utjecaj organizacije i vođenja produženog boravka na uspjeh učenika u nastavi*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

28. Seme, Z. (2002). *Uloga učitelja i odgojno-obrazovnog procesa u produženom boravku učenika i razvoj kvalitetne humane osnovne škole*. U M. Matijević (Ur.), *Zbornik učiteljske akademije u Zagrebu (str. 207 -212)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljska akademija u Zagrebu.
29. Stanić, M. (2015). *Diplomski rad: Priručnik za strukturirani i polustrukturirani intervju*. Rijeka.
Preuzeto sa <http://oliver.efri.hr/zavrzni/1030.B.pdf>
30. Topolovčan, T. (2017). *Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja*. In S. Opić, B. Bognar, & S. Ratković (Eds.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja*. (pp. 129–149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
Preuzeto sa https://bib.irb.hr/datoteka/884380.Grounded_theory.pdf
31. Tucman, S. (2011). *Produženi boravak: potreba suvremene škole: priručnik za učitelje i učiteljice razredne nastave u produženom boravku*. Zagreb: Školska knjiga.
32. Urek S., Petljak Jakunić, B. (2010). *Rad u produženom boravku*. Zagreb: Agencija Za Odgoj i Obrazovanje. Preuzeto sa <https://www.azoo.hr/index.php?view=article&id=1543&naziv=rad-u-produzenom-boravku>
33. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. (2008). Narodne Novine. Preuzeto sa https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Sara Zadravec rođena je 05. travnja 1997. godine u Čakovcu. Osnovno obrazovanje stekla je u II. Osnovnoj školi Čakovec. Nakon osnovne škole, 2011. upisuje Ekonomsku i trgovačku školu Čakovec te završnim radom 2015. godine stječe SSS *ekonomist*. Iste godine upisuje učiteljski studij na Sveučilištu u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu, modul informatika. Stručno-pedagošku praksu obavljala je u II. Osnovnoj školi Čakovec.

IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad na temu *Produženi boravak u razrednoj nastavi osnovne škole* izradila samostalno, isključivo znanjem stečenim tijekom studiranja na učiteljskom studiju, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentora doc. dr. sc. Tomislava Topolovčana, kojemu se ovim putem srdačno zahvaljujem na pruženoj pomoći.

Potpis

PRILOZI

Prilog 1. Parafrazirani zapisi intervjua s učiteljicama

Učiteljica 1

1. Koliko dugo radite u produženom boravku?

15 godina.

2. Što za vas znači produženi boravak?

Učiteljica 1 je rekla da za nju osobno produženi boravak znači radno mjesto, ali i po njenom mišljenju to je velika korist i pomoć roditeljima koji moraju svoju djecu ostaviti cijeli dan same (7). Smatra da je mnogim roditeljima pomoć jer im je dijete nahranjeno, na toplom i na sigurnom, pod nadzorom (7). Ovisno o tome koliko roditelji preuzimaju odgovornost, nekima je bitno da djeca u boravku napišu zadaću, a nekima nije.

Učiteljica 1 smatra kako produženi boravak ima više izraženu odgojnu notu nego obrazovnu jer je puno više mogućnosti za odgojno djelovanje (2), a obrazovno im pomažu oko sadržaja koje nisu uspjeli savladati tijekom redovne nastave te u pisanju zadaća (8). U produženom boravku učitelji imaju slobodu obuhvatiti teme kojih se u razrednoj nastavi ne dotiču (9). Razredna nastava ima strukturiran plan i program (10) kojeg se učitelji moraju držati i vrlo malo je vremena i prostora da se radi izvan toga. U redovnoj nastavi jedan sat traje 45min, a u boravku nema vremenskog ograničenja (11) za radionice ili druge obrazovne aktivnosti.

Učiteljica 1 rekla je da joj se sviđa raditi u produženom boravku jer ima slobodu u izboru tema i sadržaja (9) te do izražaja dolazi njena kreativnost (13). Osim toga, sviđa joj se što ne mora ocjenjivati učenike (14), niti pratiti zvono (15). U boravku se učitelj može više i kvalitetnije posvetiti djeci (16), svakog bolje upoznati (17) i voditi s njima otvorenije razgovore (18).

3. Zašto je produženi boravak važan?

Učiteljica 1 smatra da je produženi boravak važan onima kojima je nužno potreban. Važan je roditeljima koji zbog potreba zaposlenja ne mogu biti doma s djecom (20). Za djecu je važan jer se socijaliziraju i nisu sami (12) kao što bi bili kod kuće.

Također, smatra da u boravku kvalitetnije provode vrijeme jer nisu na mobitelima, računalima ili ispred televizora (28).

4. Možete li objasniti kako je organiziran produženi boravak u Vašoj školi?

Učiteljica 1 rekla je da je u školi u kojoj radi produženi boravak organiziran u dvije smjene kao i redovna nastava (22). Jutarnja smjena organizira se za djecu koja su poslijepodne na nastavi (29) i počinje s dežurstvom u 7h te traje do početka nastave (različito za svaki razred). Od 7 do 8 sati ujutro traje dežurstvo (30), no učitelji ne rade razliku između dežurstva i rada (31). Popodnevna smjena počinje s boravkom nakon nastave (32), obično oko 11 sati (različito za svaki razred te za svaki dan) i traje do 16 sati, odnosno do dolaska roditelja. Postoji i međusmjena u kojoj se susreću sva djeca te su svi u istom prostoru (33) u razdoblju od otprilike 11h do otprilike 13:30h.

5. Biste li nešto promijenili (drugačiji program, veći/manji broj učenika)?

Učiteljica 1 kaže kao bi promijenila broj učenika na jednog učitelja (34) kako bi se mogle kvalitetnije provoditi sve aktivnosti.

Učiteljica 1 smatra da su kroz dvadesetak godina kako boravak postoji u školi u kojoj radi, učitelji izvukli maksimum iz njega. Prilagođen je prostor i pazi se da se ne preoptereti boravak s previše učenika, no prihvaća se maksimalan broj učenika koji učitelji, ali i prostor mogu izdržati.

6. Kakva su vaša iskustva u radu?

Učiteljica 1 smatra da učitelji imaju više iskustva u radu, pa stoga znaju kako organizirati rad (36) i prilagoditi se broju polaznika. Ako je učenika puno, potrebno je mijenjati način rada (35), ne uzimati puno zadataka (37), već razmisliti što se može kvalitetno napraviti s velikim brojem djece (38).

Učiteljica 1 kaže kako su kroz godine dobro opremili prostor i on je funkcionalan te odgovara njihovim i dječjim potrebama (39). Djeca imaju prostor za učenje, igru, radionice, postoji prostor za igrala, rezervnu odjeću, za čaše, imaju dostupnu tekuću vodu pa djeca mogu prati ruke (39).

Učiteljica 1 kaže da uvijek gledaju što nedostaje te pokušavaju pratiti djecu. Iz godine u godinu se stvari mijenjaju, ono što shvate da kod djece nije prihvaćeno, izbace ili promijene, a ono što odgovara i funkcionira, to zadrže (38).

7. Koji je za vas najljepši dio rada u produženom boravku?

Učiteljica 1 rekla je kako joj je najljepši dio rada prisnost s djecom i kad na njima uoči da ju vole (17). Na posao ne dolazi kako bi to odradila i otišla već uživa u poslu i bliskosti s djecom. Lijepo joj je kad osjeti da dijete ima potrebu koju ona može zadovoljiti – riješiti problem, porazgovarati ili jednostavno zagrliti i pružiti bliskost (17). Posebno zadovoljstvo za nju je otkrivanje dječjih talenata (56). Kaže kako voli s njima raditi radionice i svoje ideje provesti u djelo ili prihvatiti njihove ideje i po njima raditi (23).

8. Koji je za vas najveći izazov rada u produženom boravku?

Učiteljica 1 kao najveći izazov rada u boravku navodi prihvaćanje onog što se ne tiče same djece. Izazovno je prihvatiti suradnju s roditeljima koji često nisu spremni za to i rade sve suprotno od učitelja i na štetu vlastitog djeteta (57). Smatra da je to izazovno jer je imala neugodnih iskustva i našla se u teškim situacijama u kojima je za djecu htjela najbolje, a ispala je negativac (57).

Učiteljica 1 također navodi kako je izazovno prihvatiti što boravak u Hrvatskoj nije svugdje na istoj razini jer pravilnici i zakoni nisu jasni i pravedni (45), pa učitelji produženog boravka osjećaju nepravednost. Ne boji se poniznosti, no ne voli osjećaj manje vrijednosti. Smatra da nadležni na učitelje u boravku ne gledaju kao na razrednike i ne vide njihov trud (45).

Učiteljica 1 kaže kako joj je izazov prihvaćati i balansirati u svemu tome i dalje se truditi usprkos tome što trud nije priznat.

9. Kakva je vaša suradnja s učiteljima razredne nastave?

Učiteljica 1 smatra da su svi ljudi različiti, tako i njene kolege u boravku drugačije gledaju na suradnju, a isto tako je i s učiteljima razredne nastave. Kaže kako suradnja zna biti lijepa, ali često i teška i komplicirana (58). Smatra da bolje surađuje s učiteljima koji više obraćaju pažnju da učenik pohađa boravak, pa im stoga više javljaju promijene i događaje (59). Suradnja s učiteljima redovne nastave jest otežana

zbog puno različitih razrednih odjeljenja i nemogućnosti svakodnevne komunikacije sa svakim učiteljem (60).

Učiteljica 1 kaže kako roditelji smatraju učitelje u redovnoj nastavi važnijima od učitelja u boravku te ih često nazivaju „tetama“.

10. Jeste li ikad radili u razrednoj nastavi? Koje su sličnosti, a koje razlike? Što vam je draže?

Učiteljica 1 kaže da je rad u školi započela u razrednoj nastavi te je bila na zamijenama, a istovremeno je radila u boravku. Tako je imala prilike iste učenike učiti i odgajati u razrednoj nastavi i u boravku. Smatra da je to pozitivno iskustvo jer je pomoću njega shvatila da učenici različito funkcioniraju na nastavi i u boravku (55).

Učiteljica 1 smatra da se roditelji često pozivaju na to kakva su njihova djeca na nastavi i da im je teško prihvatiti da su na boravku drugačija. Također, prepisuje dio toga i tome što se svi učitelji drugačije ponašaju prema učenicima i drugačije ih doživljavaju.

Učiteljica 1 kaže kako je slično to što radiš s djecom (43).

Učiteljica 1 kaže da je različito to što je posve drugačiji pristup (55). U boravku se djeci pristupa najčešće individualno, a u razredu većinom frontalno, kao jednoj velikoj grupi (55). U razrednoj nastavi djeca odlaze na odmor čim čuju zvono, dok u boravku zvono zanemaruju (15). Tijekom redovne nastave djeca više sjede i rade zadatke koje im učitelj zadaje, a u boravku imaju puno slobodnog vremena (55) za svoje aktivnosti. Učenici se u boravku grupiraju sami, družu se više razreda međusobno, susreću se različita godišta (53).

Učiteljica 1 radije bi radila u boravku.

11. Gdje i kako ste naučili što treba raditi u produženom boravku?

Učiteljica 1 rekla je kako je od kolegica naučila kako raditi u boravku, uzimajući u obzir njihovo iskustvo stvarala je vlastito (61), ali je puno stvari radila drugačije.

Učiteljica 1 smatra da se u boravku radi timski, da svi učitelji moraju raditi sa svom djecom te da je potrebno surađivati. Smatra da ne bi bilo dobro da svatko radi po svom jer se potrebno usklađivati zbog učenika.

Učiteljica 1 smatra da je najviše naučila iz iskustva i u hodu (61). Literatura pomaže u ishodišnim točkama te ističe knjige autorice Ane Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“ (62). Osim literature, smatra da učiteljima pomažu seminari i edukacije kao što je „Korak po korak“ (62) od koje su puno preuzeli te osim toga, kaže da se educira za rad u boravku po svuda, 24 sata dnevno (61).

12. Gdje i kako dolazite do ideja za rad (planiranje i programiranje)?

Učiteljica 1 kaže kako do ideja za rad dolazi svugdje jer živi s tim (13), skuplja ideje na internetu (62), uzima u obzir vlastiti obiteljski život i dosadašnje iskustvo (61).

Učiteljica 1 kaže da joj u idejama pomaže ponajviše osobno iskustvo, ali i tuđe iskustvo i doticaji s drugim učiteljima (61) koji rade u produženom boravku.

Učiteljica 1 smatra da za nju to nije samo posao već poziv.

Učiteljica 1 smatra da se rad u boravku ponajviše zasniva na iskustvenom dijelu (61), a literatura i individualno usavršavanje je poticajno, ali u manjoj mjeri (62).

Učiteljica 1 kaže kako u boravku učitelji po potrebi imaju sastanke na kojima razmjenjuju ideje (64). Teško im se sastati jer rade u dvije smjene, no obično se duže sastanu u dane kad su učiteljska vijeća. Ističe kako imaju Viber grupu i tu jedni drugima pišu ideje (64). Planiraju i najviše rade kad su nenastavni dani jer tada u školi nema djece (19). Na početku godine zajedno rade okvirni plan (64), a onda ga nadopunjuju ili izbacuju iz njega ono što im ne odgovara.

Učiteljica 1 ističe kako u boravku učitelji imaju više slobode (9).

Učiteljica 2

1. Koliko dugo ste radili u produženom boravku?

Učiteljica 2 kaže kako je u produženom boravku radila 7 godina, od 2002., odnosno 2003. do 2009. godine, a sad već 11 godina radi u razrednoj nastavi.

2. Što za vas znači produženi boravak?

Učiteljica 2 rekla je da je produženi boravak oblik rada gdje djeca ono što usvajaju na nastavi u boravku mogu lijepo nadograditi (1), ali da to nije primarna zadaća boravka. Smatra da je boravak puno više od toga, to je mjesto gdje se i najviše odgojno djeluje (2), mjesto prijateljstva, mjesto druženja, mjesto gdje djeca uče komunikaciju, pravilno komunicirati i mogu uvježbati svoje socijalno okruženje te uče živjeti jedni s drugima (12).

3. Zašto je produženi boravak važan?

Učiteljica 2 smatra da je produženi boravak važan prvo i osnovno zbog toga jer je to mjesto gdje roditelji mogu svoju djecu ostaviti zbrinutu, bez bojazni da ona budu sama kod kuće (7) i da nešto nebude kako treba. Kaže da je to je mjesto gdje učenici žive nakon obrazovnog i odgojnog djela u razredu (1).

4. Možete li objasniti kako je organiziran produženi boravak u Vašoj školi?

Učiteljica 2 kaže kako je u školi u kojoj je zaposlena produženi boravak organiziran u dvije smjene (22). U svakoj smjeni nalaze se djeca iz mješovitih razrednih odjela, od 1. do 4. razreda (26). To se kroz godine mijenjalo zbog broja učenika. Navodi kako su prostorno ograničeni (24), pa su zbog toga ograničeni i brojem učenika (25). Nekad kada ima previše prvšaća i drugašća tada učenici 3. i 4. razreda ne mogu pohađati produženi boravak (26), samo oni koji su braća nastavljaju.

Učiteljica 2 kaže da je počela raditi u boravku zbog povećanja broja djece, do njenog dolaska radila je samo jedna učiteljica, no tada više nije mogla sama. Kaže kako su krenuli s brojem od 20 učenika, a onda se broj povećao na 60, pa su učiteljice trebale pomoć i tada je došla treća učiteljica koja je radila najprije u međusmjerni, a kasnije smjenski.

Učiteljica 2 kaže kako je u toj školi boravak oduvijek u dvije smjene jer je prisutna dvosmjenska nastava.

Učiteljica 2 navodi da je učiteljica prije nje radila prvih dvije godine sama te je radila jako puno i dugo ostajala na poslu (27). Kaže da je to neizdrživo te da je zato bilo potrebno zaposliti više učitelja.

Učiteljica 2 kaže da su prostorno ograničeni (24) i da im nedostaju 2-3 učionice da bi se mogli bolje organizirati. Kao problem navodi i to što je na njihovu školu pripojen

centar za odgoj i obrazovanje koji također ima premalo prostora, a zbog organizacije nastave u centru, škola je odlučila dati na korištenje nekoliko učionica. Kaže kako ne bi bilo u redu uskratiti prostor učenicima s teškoćama.

5. Biste li nešto promijenili (drugačiji program, veći/manji broj učenika)?

Učiteljica 2 smatra da smo svi sudionici vremena u kojem se sve jako brzo mijenja, počevši od tehnologije.

Učiteljica 2 kaže kako je poželjno da bude što više djece, no zbog ograničenja prostora nije moguće sve prihvatiti u boravak (24). Također navodi kako je poželjno da bude i više učitelja (34). Ističe kako bi bilo bolje da je i u redovnoj nastavi više učitelja, pogotovo u 1. i 2. razredu. Vremena se mijenjaju, djeca su puno slobodnija i to je u redu, ali učitelji ih trebaju učiti kritički promišljati, učiti ih socijalnim vještinama te bi zato bilo dobro da je smanjen broj djece u razrednim odjelima ili da bude više učitelja (34). Smatra da bi od toga trebalo krenuti i da bi tada hrvatsko obrazovanje bilo puno bolje i uspješnije.

6. Kakva su vaša iskustva u radu?

Učiteljica 2 rekla je da joj je u boravku bilo predivno jer je radila s ljudima koji, kao i ona, vole svoj posao (40). Ističe kako voli raditi timski i bez obzira što su svi učitelji različiti kao osobe, uvijek mogu sve riješiti i sve se dogovoriti kako bi rad bio uspješan. Navodi kako ima vrlo pozitivna iskustva zato što su se kao prijatelji i suradnici nadopunjavali (40), svatko je bio dobar u nečemu te su znali to dobro koristiti u radu s učenicima i oni su imali višestruke koristi (41). Ističe kako je ona dobra u plesu i pjevanju, a kolegica u likovnoj kulturi i bilo kakvom manipulativnom radu. Smatra da je u takvoj situaciji zadatci mogu biti različitog tipa i učenici mogu puno toga isprobati, naučiti i od svakog učitelja dobiti ono što je potrebno, za razliku od rada u razredu (42).

Učiteljica 2 kaže da voli raditi u razredu, no nedostatak je što si sam svoj šef. Navodi kako je zadataka za učitelje sve više, puno dokumentacije, sve više toga učitelj mora sam učiniti pa bi zato bilo dobro da su dva učitelja u jednom razredu kako bi rad s djecom bio kvalitetniji. Ističe da i razredništvo ima svojih čari jer ako voliš biti učitelj i smatraš to pozivom, onda se možeš snaći i u jednom i u drugom poslu (43).

Učiteljica 2 kao problem rada u produženom boravku ističe to što učitelji ne dobivaju plaću iz ministarstva već od općine (44) što zna biti neugodno. Kaže da je zbog toga prešla u razrednu nastavu jer se događalo da učiteljima iz boravka nisu na vrijeme osigurane plaće (44). Ističe kako je svakome važno zbrinuti sebe i svoju obitelj te joj je u razredu bolje jer je za vrijeme rada u boravku bilo razdoblja kada je sve to s plaćom bilo jako kritično i zbog toga si životno ugrožen te prisiljen snalaziti se na druge načine.

Učiteljica 2 smatra da je produženi boravak oblik rada koji je usko vezan za sam rad u razredu (1) i zbog toga bi trebao biti pod pokroviteljstvom ministarstva (45). Učitelji produženog boravka nisu učitelji drugog razreda nego su to učitelji koji puno ulažu u sebe i u svoj rad, tako da bi se on morao jednako vrijedno tretirati (45).

7. Koji je za vas najljepši dio rada u produženom boravku?

Učiteljica 2 kaže da ne može nešto posebno izdvojiti jer je produženi boravak način života (51).

Učiteljica 2 rekla je da je teško pisati zadaće sa svim učenicima te da je to obrazovni dio koji je najteži jer je svaki učenik individua za sebe (52), a učitelj je jedan. Navodi kako su se podijelili tko će s kojim razredom raditi koji dan (36), no uvijek je bilo puno rotacija što je vrlo teško.

Učiteljica 2 kao najljepši dio rada ističe suživot s učenicima i to što učenike imaš prilike puno više upoznati (17). Kaže kako dugo radi pa ima sposobnost empatije i suosjećanja te joj ne treba puno vremena da shvati kakvo je koje dijete, što je pozitivno kod njega, a što mu smeta. Vrlo brzo prepoznaje njihove osobine i osnovne potrebe, no to je lakše u boravku nego u razredu (16).

8. Koji je za vas najveći izazov rada u produženom boravku?

Učiteljica 2 smatra da je najveći izazov rada u boravku upoznati sve učenike i znati sve o njima, njihovim roditeljima i ostalima koji dolaze po njih i koji su uključeni u njihov život (17).

Učiteljica 2 kao izazov ističe i oscilacije između učenika različitih godišta, pogotovo učenika 1. i 4. razreda (53).

Učiteljica 2 izazovom smatra i rad s djecom koja imaju teškoće te rad s djecom koja su darovita (54). Važno je znati kada dijete ima poremećaj ili teškoću u ponašanju jer je takve često jako teško uklopiti u produženi boravak (54). Ako dijete ima teškoću do te mjere da je opasno za drugu djecu, smatra da takvo dijete mora imati samo svog pomagača (54) da bi moglo biti uključeno u rad produženog boravka.

9. Kakva je vaša suradnja s učiteljima produženog boravka?

Učiteljica 2 kaže da je njena suradnja s učiteljima produženog boravka jako dobra i misli da je tome tako jer je i sama radila u boravku pa zna na koji način boravak funkcionira (59). Smatra da je učiteljima koji nisu radili u produženom boravku teško zamisliti i shvatiti važnost te razumijeti postupke učitelja produženog boravka u određenim trenucima (60). Osim toga, smatra i da učitelji koji nisu radili u razrednoj nastavi ne mogu shvatiti neke stvari koje se događaju u razredu (60). Ističe kako bi bilo dobro da postoji rotacija. Daje primjer, 4 godine rada u razredu te 1 godina rada u boravku. Smatra da bi to bila zaokružena učiteljska cjelina i da bi lakše shvaćali jedni druge, no to bi bilo moguće samo kad bi učitelje u boravku plaćalo ministarstvo.

10. Jeste li ikad radili u razrednoj nastavi? Koje su sličnosti, a koje razlike? Što vam je draže?

Učiteljica 2 radi u razrednoj nastavi.

Učiteljica 2 kao sličnost navodi to što kao učitelj imaš u razredu odgojne i obrazovne zadatke kao i u boravku (1). Ističe kako je sad rad usmjeren prema ishodima te joj je drago što postoje međupredmetne teme jer se može puno više okrenuti odgoju i lakše povezivati teme. Smatra da je na učiteljima koliko će to povezati i hoće li se više okrenuti odgoju ili obrazovanju ili će pronaći mjeru te da to ovisi o osobnosti učitelja, njegovog rada i njegove organizacije.

Učiteljica 2 kao razliku navodi to što u produženom boravku nemaš svoj razred (34) te je naglasak više na odgojnom dijelu nego na obrazovnom (2).

11. Gdje i kako ste naučili što treba raditi u produženom boravku?

Učiteljica 2 navodi kako u produženom boravku nije bilo nikakvog programa (63) kad je ona počela raditi. Naučila je raditi putem suradnje s kolegicom te vlastitim angažmanom, snagama i naporima (61). Kaže kako je bila dosta mlađa kad je počela raditi te je bila udana, no još nije imala djecu pa si je mogla priuštiti da bude u boravku do 10 navečer što bi joj sada bilo nemoguće. Navodi kako im taj rad nikad nisu platili, ali nisu ni tražili od njih već su one to činile zbog predanosti svome poslu. Učiteljice su učile jedna od druge (61). Otkrile su knjige Anamarije Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“ te su im te knjige puno pomogle (62). Ističe kako se u njima nalazi prijedlog programa koje su prilagodile sebi te da ima puno igara i pravila, pravila rada na satu i načina organizacije da boravak bude bolji. Kaže kako su knjige stvarno fantastične i da ih još uvijek koristi te zahvaljuje učiteljici Lovrentjev na tome.

12. Gdje i kako ste dolazili do ideja za rad (planiranje i programiranje)?

Učiteljica 2 ističe kako je pravo bogatstvo što su kolegica i ona bile različite i imale puno ideja (13). Navodi kako su nekad u boravku često organizirale priredbe za završetak škole ili božićne priredbe, no danas je to nemoguće jer djeca imaju puno više obaveza i zahtijeva na svim poljima. Ističe kako je i sama roditelj pa vidi na što bi se sve djeca trebala orijentirati i da je zbog toga vremenski nemoguće sve uklopiti.

Učiteljica 2 još jednom ističe svestranost učiteljica i to što su zbog toga djeca imala puno mogućnosti (13).

Učiteljica 3

1. Koliko dugo radite u produženom boravku?

Otprilike dvije godine.

2. Što za vas znači produženi boravak?

Učiteljica 3 smatra da je produženi boravak kvalitetno vrijeme koje djeca provode nakon ili prije nastave (3) te da je podijeljeno na organizirano i na slobodno (4). Za vrijeme organiziranog vremena radi se s učenicima zadaća, sastanci i izabrane teme

(5), a za vrijeme slobodnog vremena djeca imaju prilike igrati se u unutarnjim i vanjskim prostorijama (6).

3. Zašto je produženi boravak važan?

Učiteljica 3 smatra da je boravak važan za djecu koja polaze produženi boravak jer njihovi roditelji najčešće ne stignu s njima provoditi kvalitetno vrijeme ili napisati zadaću zbog toga što su zaposleni (20). Smatra da je stoga od velike važnosti i za roditelje i za djecu.

4. Možete li objasniti kako je organiziran produženi boravak u Vašoj školi?

Učiteljica 3 rekla je da je produženi boravak u školi u kojoj je zaposlena organiziran od 7h do 16h (21). Navodi kako radi ukupno 4 učitelja, 2 u jednoj smjeni i 2 u drugoj (22). Boravak se dijeli na organizirano i slobodno vrijeme. Učitelji s učenicima često provode radionice (23).

5. Biste li nešto promijenili (drugačiji program, veći/manji broj učenika)?

Učiteljica 3 kaže da ništa ne bi mijenjala jer smatra da sve dobro funkcinira (46).

Učiteljica 3 navodi da se učitelji drže plana i programa te kurikuluma, a ostalo prilagode ovisno o tome (47).

6. Kakva su vaša iskustva u radu?

Učiteljica 3 kaže kako ima pozitivna iskustva u radu (40). Navodi kako do sad nije imala nikakvih problema u radu s djecom (48), a kad i dođe do problema, razgovorom uspijeva sve riješiti.

Učiteljica 3 navodi kako je bilo više djece u boravku kada je počela raditi te da su današnja djeca zahtijevnija u svom odgoju, traže više pažnje i više vremena za sebe (49). Ističe da je u boravku puno djece te da se učitelji ne mogu uvijek kvalitetno posvetiti svakome u mjeri kojoj bi htjeli (49).

Učiteljica 3 navodi promijenu u smjeru digitalizacije, dostupno je više tehnologije.

7. Koji je za vas najljepši dio rada u produženom boravku?

Učiteljica 3 kaže kako je za nju najljepši dio rada objasniti učeniku nešto što ne razumije, pokazati mu ili ga naučiti nešto novo (50). Vesele je radionice i rad vlastitim rukama (23) te kada su učenici ponosni na svoj rad.

8. Koji je za vas najveći izazov rada u produženom boravku?

Učiteljica 3 kao najveći izazov ističe uspostavljanje discipline (55). Smatra da su dječaci življi te da je kod njih uspostavljanje discipline teže. Također, susret i usmjeravanje različitih karaktera djece na malom mjestu (53) predstavlja izazov.

9. Kakva je vaša suradnja s učiteljima razredne nastave?

Učiteljica 3 navodi da ima pozitivna iskustva u suradnji s učiteljima razredne nastave te da surađuju na dnevnoj i tjednoj bazi (59). Suradnja se ogledava kroz prenošenje poruka u oba smjera – učitelji redovne nastave prenose probleme i događaje njima u boravku, a oni događaje i probleme iz boravka prenose učiteljima razredne nastave kako bi se znali prilagoditi situaciji.

10. Jeste li ikad radili u razrednoj nastavi? Koje su sličnosti, a koje razlike? Što vam je draže?

Učiteljica 3 radila je u razrednoj nastavi.

Učiteljica 3 kao sličnost izdvaja potrebu uspostavljanje discipline u boravku i u redovnoj nastavi te postojanje pravila ponašanja u oba okruženja (55).

Učiteljica 3 smatra da su razlike u broju učenika – u jednom razredu je manji broj djece negoli u boravku (34). U boravku nema ocjena (14).

Učiteljica 3 smatra da je lakše raditi u razredu jer učenike lakše navikneš na prava i obveze te se lakše s njima dogovaraš (55). Jednako joj je drago raditi u nastavi kao i u oboravku.

11. Gdje i kako ste naučili što treba raditi u produženom boravku?

Učiteljica 3 rekla je da su je učitelji uvodili u funkcioniranje, rad i raspored produženog boravka (61) te objasnili što se traži od učitelja, a što od djece. Kaže

kako je sve što zna naučila i stekla zahvaljujući savjetima učitelja i vlastitom radu (61).

Učiteljica 3 navodi kako joj je ranije produženi boravak bila nepoznanica jer prilikom studiranja nije imala praksu, niti su na fakultetu razgovarali o produženom boravku (63).

12. Gdje i kako dolazite do ideja za rad (planiranje i programiranje)?

Učiteljica 3 smatra da je dogovor između učitelja produženog boravka temelj za planiranje i rad u produženom boravku (64). Navodi da se učitelji drže kurikuluma (47) koji je donesen, traže materijale na internetu, u knjigama i knjižnicama (62) te međusobno komuniciraju i odlučuju (64) što će i čime raditi tijekom radionica, posebno za blagdane i praznike.

Prilog 2. Tablica pojmova i kategorija

I. RAZINA	II. RAZINA	III. RAZINA
<p><u>Oblik rada gdje djeca ono što usvajaju na nastavi u boravku mogu lijepo nadograditi (1)</u> <u>Mjesto gdje se i najviše odgojno djeluje (2)</u> <u>Naglasak više na odgojnom dijelu nego na obrazovnom (2)</u> <u>Kvalitetno vrijeme koje djeca provode nakon ili prije nastave (3)</u> <u>Više izraženu odgojnu notu nego obrazovnu jer je puno više mogućnosti za odgojno djelovanje (2)</u> <u>Mjesto gdje učenici žive nakon obrazovnog i odgojnog djela u razredu (1)</u> <u>Oblik rada koji je usko vezan za sam rad u razredu (1)</u> <u>Produženi boravak način života (51)</u></p> <p><u>Velika korist i pomoć roditeljima koji moraju svoju djecu ostaviti cijeli dan same (7)</u> <u>Roditeljima pomoć jer im je dijete nahranjeno, na toplom i na sigurnom, pod nadzorom (7)</u> <u>Roditelji mogu svoju djecu ostaviti zbrinutu, bez bojazni da ona budu sama kod kuće (7)</u> <u>Zbog potreba zaposlenja ne mogu biti doma s djecom (20)</u> <u>Ne stignu s njima provoditi kvalitetno vrijeme ili napisati zadaću zbog toga što su zaposleni (20)</u></p> <p><u>Mjesto prijateljstva, mjesto druženja, mjesto</u></p>	<p>Produženi boravak</p> <p>Važnost produženog boravka za roditelje</p>	<p>Produženi boravak</p>

<p><u>gdje djeca uče komunikaciju, pravilno komunicirati i mogu uvježbati svoje socijalno okruženje te uče živjeti jedni s drugima (12)</u></p> <p><u>Jer se socijaliziraju i nisu sami (12)</u></p> <p><u>Kvalitetnije provode vrijeme jer nisu na mobitelima, računalima ili ispred televizora (28)</u></p> <p><u>Podijeljeno na organizirano i na slobodno (4)</u></p> <p><u>Organiziran od 7h do 16h (21)</u></p> <p><u>Organiziran u dvije smjene (22)</u></p> <p><u>Organiziran u dvije smjene kao i redovna nastava (22)</u></p> <p><u>Radi ukupno 4 učitelja, 2 u jednoj smjeni i 2 u drugoj (22)</u></p> <p><u>Djeca iz mješovitih razrednih odjela, od 1. do 4. razreda (26)</u></p> <p><u>Jutarnja smjena organizira se za djecu koja su poslijepodne na nastavi (29)</u></p> <p><u>Od 7 do 8 sati ujutro traje dežurstvo (30)</u></p> <p><u>Učitelji ne rade razliku između dežurstva i rada (31)</u></p> <p><u>Popodnevna smjena počinje s boravkom nakon nastave (32)</u></p> <p><u>Međusmjena u kojoj se susreću sva djeca te su svi u istom prostoru (33)</u></p> <p><u>Pomažu oko sadržaja koje nisu uspjeli savladati tijekom redovne nastave te u pisanju zadaća (8)</u></p> <p><u>Često provode radionice (23)</u></p> <p><u>Vesele je radionice i rad vlastitim rukama (23)</u></p> <p><u>Voli s njima raditi radionice i svoje ideje</u></p>	<p>Važnost produženog boravka za učenike</p> <p>Organizacija produženog boravka u odabranoj školi</p> <p>Organizirano vrijeme</p>	<p>Organizacija produženog boravka</p>
--	---	---

<p><u>provesti u djelo ili prihvatiti njihove ideje i po njima raditi (23)</u></p> <p><u>Za vrijeme organiziranog vremena radi se s učenicima zadaća, sastanci i izabrane teme (5)</u></p> <p><u>Za vrijeme slobodnog vremena djeca imaju prilike igrati se u unutarnjim i vanjskim prostorijama (6)</u></p> <p><u>Kroz godine dobro opremili prostor i on je funkcionalan te odgovara njihovim i dječjim potrebama (39)</u></p> <p><u>Djeca imaju prostor za učenje, igru, radionice, postoji prostor za igrala, rezervnu odjeću, za čaše, imaju dostupnu tekuću vodu pa djeca mogu prati ruke (39)</u></p> <p><u>Predivno jer je radila s ljudima koji, kao i ona, vole svoj posao (40)</u></p> <p><u>Vrlo pozitivna iskustva zato što su se kao prijatelji i suradnici nadopunjavali (40)</u></p> <p><u>Svatko je bio dobar u nečemu te su znali to dobro koristiti u radu s učenicima i oni su imali višestruke koristi (41)</u></p> <p><u>Pozitivna iskustva u radu (40)</u></p> <p><u>Nikakvih problema u radu s djecom (48)</u></p> <p><u>Objasniti učeniku nešto što ne razumije, pokazati mu ili ga naučiti nešto novo (50)</u></p> <p><u>Vesele je radionice i rad vlastitim rukama (23)</u></p> <p><u>Suživot s učenicima i to što učenike imaš prilike puno više upoznati (17)</u></p> <p><u>Prisnost s djecom i kad na njima uoči da ju vole (17)</u></p> <p><u>Kad osjeti da dijete ima potrebu koju ona može</u></p>	<p>Slobodno vrijeme</p> <p>Pozitivna iskustva i najljepši dio rada za učitelje produženog boravka</p>	<p>Iskustva učitelja u produženom boravku</p>
---	---	--

<p><u>zadovoljiti – riješiti problem, porazgovarati ili jednostavno zagrliti i pružiti bliskost (17)</u></p> <p><u>Otkrivanje dječjih talenata (56)</u></p> <p><u>Prostorno ograničeni (24)</u></p> <p><u>Ograničeni i brojem učenika (25)</u></p> <p><u>Kada ima previše prvašića i drugašića tada učenici 3. i 4. razreda ne mogu pohađati produženi boravak (26)</u></p> <p><u>Učiteljica prije nje radila prvih dvije godine sama te je radila jako puno i dugo ostajala na poslu (27)</u></p> <p><u>Zbog ograničenja prostora nije moguće sve prihvatiti u boravak (24)</u></p> <p><u>Učitelji ne dobivaju plaću iz ministarstva već od općine (44)</u></p> <p><u>Učiteljima iz boravka nisu na vrijeme osigurane plaće (44)</u></p> <p><u>Današnja djeca zahtjevnija u svom odgoju, traže više pažnje i više vremena za sebe (49)</u></p> <p><u>U boravku puno djece te da se učitelji ne mogu uvijek kvalitetno posvetiti svakome u mjeri kojoj bi htjeli (49)</u></p> <p><u>Teško pisati zadaće sa svim učenicima te da je to obrazovni dio koji je najteži jer je svaki učenik individua za sebe (52)</u></p> <p><u>Najveći izazov rada u boravku upoznati sve učenike i znati sve o njima, njihovim roditeljima i ostalima koji dolaze po njih i koji su uključeni u njihov život (17)</u></p> <p><u>Oscilacije između učenika različitih godišta, pogotovo učenika 1. i 4. razreda (53)</u></p> <p><u>Rad s djecom koja imaju teškoće te rad s</u></p>	<p>Negativna iskustva i najveći izazovi rada za učitelje produženog boravka</p>	
---	---	--

<p><u>djecom koja su darovita (54)</u></p> <p><u>Kada dijete ima poremećaj ili teškoću u ponašanju jer je takve često jako teško uklopiti u produženi boravak (54)</u></p> <p><u>Ako dijete ima teškoću do te mjere da je opasno za drugu djecu, smatra da takvo dijete mora imati samo svog pomagača (54)</u></p> <p><u>Uspostavljanje discipline (55)</u></p> <p><u>Susret i usmjeravanje različitih karaktera djece na malom mjestu (53)</u></p> <p><u>Izazovno je prihvatiti suradnju s roditeljima koji često nisu spremni za to i rade sve suprotno od učitelja i na štetu vlastitog djeteta (57)</u></p> <p><u>Neugodnih iskustva i našla se u teškim situacijama u kojima je za djecu htjela najbolje, a ispala je negativac (57)</u></p> <p><u>Prihvatiti što boravak u Hrvatskoj nije svugdje na istoj razini jer pravilnici i zakoni nisu jasni i pravedni (45)</u></p> <p><u>Nadležni na učitelje u boravku ne gledaju kao na razrednike i ne vide njihov trud (45)</u></p> <p><u>Ako voliš biti učitelj i smatraš to pozivom, onda se možeš snaći i u jednom i u drugom poslu (43)</u></p> <p><u>Uspostavljanje discipline u boravku i u redovnoj nastavi te postojanje pravila ponašanja u oba okruženja (55)</u></p> <p><u>Kao učitelj imaš u razredu odgojne i obrazovne zadatke kao i u boravku (1)</u></p> <p><u>To što radiš s djecom (43)</u></p>	<p>Sličnosti produženog boravka i redovne razredne nastave</p>	<p>Usporedba produženog boravka i razredne nastave</p>
---	--	---

<p><u>Razredna nastava ima strukturiran plan i program (10)</u></p> <p><u>U redovnoj nastavi jedan sat traje 45min, a u boravku nema vremenskog ograničenja (11)</u></p> <p><u>U boravku se učitelj može više i kvalitetnije posvetiti djeci (16)</u></p> <p><u>Svakog bolje upoznati (17)</u></p> <p><u>Voditi s njima otvorenije razgovore (18)</u></p> <p><u>Ne mora ocjenjivati učenike (14)</u></p> <p><u>Niti pratiti zvono (15)</u></p> <p><u>Zadaci mogu biti različitog tipa i učenici mogu puno toga isprobati, naučiti i od svakog učitelja dobiti ono što je potrebno, za razliku od rada u razredu (42)</u></p> <p><u>Vrlo brzo prepoznaje njihove osobine i osnovne potrebe, no to je lakše u boravku nego u razredu (16)</u></p> <p><u>Broju učenika – u jednom razredu je manji broj djece negoli u boravku (34)</u></p> <p><u>U boravku nema ocjena (14)</u></p> <p><u>U razredu jer učenike lakše navikneš na prava i obveze te se lakše s njima dogovaraš (55)</u></p> <p><u>U produženom boravku nemaš svoj razred (34)</u></p> <p><u>Učenici različito funkcioniraju na nastavi i u boravku (55)</u></p> <p><u>Posve drugačiji pristup (55)</u></p> <p><u>U boravku se djeci pristupa najčešće individualno, a u razredu većinom frontalno, kao jednoj velikoj grupi (55)</u></p> <p><u>U razrednoj nastavi djeca odlaze na odmor čim čuju zvono, dok u boravku zvono zanemaruju (15)</u></p> <p><u>Tijekom redovne nastave djeca više sjede i</u></p>	<p>Razlike produženog boravka i redovne razredne nastave</p>	
---	--	--

<p><u>rade zadatke koje im učitelj zadaje, a u boravku imaju puno slobodnog vremena (55)</u></p> <p><u>Učenici se u boravku grupiraju sami, druži se više razreda međusobno, susreću se različita godišta (53)</u></p> <p><u>Učitelji imaju slobodu obuhvatiti teme kojih se u razrednoj nastavi ne dotiču (9)</u></p> <p><u>Slobodu u izboru tema i sadržaja (9)</u></p> <p><u>Do izražaja dolazi njena kreativnost (13)</u></p> <p><u>Do ideja za rad dolazi svugdje jer živi s tim (51)</u></p> <p><u>Skuplja ideje na internetu (62)</u></p> <p><u>Uzima u obzir vlastiti obiteljski život i dosadašnje iskustvo (61)</u></p> <p><u>U idejama pomaže ponajviše osobno iskustvo, ali i tuđe iskustvo i doticaji s drugim učiteljima (61)</u></p> <p><u>Rad u boravku ponajviše zasniva na iskustvenom dijelu (61)</u></p> <p><u>Literatura i individualno usavršavanje je poticajno, ali u manjoj mjeri (62)</u></p> <p><u>U boravku učitelji po potrebi imaju sastanke na kojima razmjenjuju ideje (64)</u></p> <p><u>Imaju Viber grupu i tu jedni drugima pišu ideje (64)</u> <u>Planiraju i najviše rade kad su nenastavni dani jer tada u školi nema djece (19)</u></p> <p><u>Na početku godine zajedno rade okvirni plan (64)</u></p> <p><u>U boravku učitelji imaju više slobode (9)</u></p> <p><u>Pravo bogatstvo što su kolegica i ona bile različite i imale puno ideja (13)</u></p> <p><u>Svestranost učiteljica i to što su zbog toga</u></p>	<p>Dolazak do ideja za rad u produženom boravku</p>	<p>Planiranje i programiranje</p>
---	---	--

<p><u>djeca imala puno mogućnosti (13)</u></p> <p><u>Dogovor između učitelja produženog boravka temelj za planiranje i rad u produženom boravku (64)</u></p> <p><u>Navodi da se učitelji drže plana i programa te kurikulumu, a ostalo prilagode ovisno o tome (47)</u></p> <p><u>Traže materijale na internetu, u knjigama i knjižnicama (62)</u></p> <p><u>Međusobno komuniciraju i odlučuju (64)</u></p> <p><u>Učitelji imaju više iskustva u radu, pa stoga znaju kako organizirati rad (61)</u></p> <p><u>Ne uzimati puno zadataka (37)</u></p> <p><u>Razmisliti što se može kvalitetno napraviti s velikim brojem djece (38)</u></p> <p><u>Ono što shvate da kod djece nije prihvaćeno, izbace ili promijene, a ono što odgovara i funkcionira, to zadrže (38)</u></p> <p><u>Učitelji drže plana i programa te kurikulumu, a ostalo prilagode ovisno o tome (47)</u></p> <p><u>Podijelili tko će s kojim razredom raditi koji dan (36)</u></p> <p><u>Ništa ne bi mijenjala jer smatra da sve dobro funkcinira (46)</u></p> <p><u>Broj učenika na jednog učitelja (34)</u></p> <p><u>Ako je učenika puno, potrebno je mijenjati način rada (35)</u></p> <p><u>Poželjno da bude i više učitelja (34)</u></p> <p><u>Smanjen broj djece u razrednim odjelima ili da bude više učitelja (34)</u></p> <p><u>Bi trebao biti pod pokroviteljstvom</u></p>	<p>Planiranje i organizacija rada produženog boravka</p> <p>Promjene koje žele učitelji</p>	<p>Promjene u boravku</p>
---	---	----------------------------------

<p><u>ministarstva (45)</u></p> <p><u>Bi se on morao jednako vrijedno tretirati (45)</u></p> <p><u>Suradnja zna biti lijepa, ali često i teška i komplicirana (58)</u></p> <p><u>Bolje surađuje s učiteljima koji više obraćaju pažnju da učenik pohađa boravak, pa im stoga više javljaju promijene i događaje (59)</u></p> <p><u>Otežana zbog puno različitih razrednih odjeljenja i nemogućnosti svakodnevne komunikacije sa svakim učiteljem (60)</u></p> <p><u>Suradnja s učiteljima produženog boravka jako dobra i misli da je tome tako jer je i sama radila u boravku pa zna na koji način boravak funkcionira (59)</u></p> <p><u>Učiteljima koji nisu radili u produženom boravku teško zamisliti i shvatiti važnost te razumijeti postupke učitelja produženog boravka u određenim trenucima (60)</u></p> <p><u>Učitelji koji nisu radili u razrednoj nastavi ne mogu shvatiti neke stvari koje se događaju u razredu (60)</u></p> <p><u>Pozitivna iskustva u suradnji s učiteljima razredne nastave te da surađuju na dnevnoj i tjednoj bazi (59)</u></p> <p><u>Od kolegica naučila kako raditi u boravku, uzimajući u obzir njihovo iskustvo stvarala je vlastito (61)</u></p> <p><u>Najviše naučila iz iskustva i u hodu (61)</u></p> <p><u>Literatura pomaže u ishodišnim točkama te ističe knjige autorice Ane Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“</u></p>	<p>Suradnja s učiteljima razredne nastave ili učiteljima u boravku</p> <p>Kako su učitelji naučili raditi u boravku</p>	<p>Suradnja s drugim učiteljima</p> <p>Samostalno stečena znanja</p>
---	---	--

<p>(62)</p> <p><u>Pomažu seminari i edukacije kao što je „Korak po korak“ (62)</u></p> <p><u>Se educira za rad u boravku po svuda, 24 sata dnevno (51)</u></p> <p><u>Nije bilo nikakvog programa (63)</u></p> <p><u>Putem suradnje s kolegicom te vlastitim angažmanom, snagama i naporima (61)</u></p> <p><u>Učiteljice su učile jedna od druge (61)</u></p> <p><u>Otkrile su knjige Anamarije Lovrentjev „Škola koja voli mene 1“ i „Škola koja voli mene 2“ te su im te knjige puno pomogle (62)</u></p> <p><u>Da su je učitelji uvodili u funkcioniranje, rad i raspored (61)</u></p> <p><u>Sve što zna naučila i stekla zahvaljujući savjetima učitelja i vlastitom radu (61)</u></p> <p><u>Ranije produženi boravak bila nepoznanica jer prilikom studiranja nije imala praksu, niti su na fakultetu razgovarali o produženom boravku (63)</u></p>		
---	--	--

Prilog 3. Kodna lista – popis pojmova unutar kategorija i potkategorija

Produženi boravak

- Produženi boravak
- Važnost produženog boravka za roditelje
- Važnost produženog boravka za učenike

Organizacija produženog boravka

- Organizacija produženog boravka u odabranoj školi
- Organizirano vrijeme
- Slobodno vrijeme

Iskustva učitelja u produženom boravku

- Pozitivna iskustva i najljepši dio rada za učitelje produženog boravka
- Negativna iskustva i najveći izazovi rada za učitelje produženog boravka

Usporedba produženog boravka i razredne nastave

- Sličnosti produženog boravka i redovne razredne nastave
- Razlike produženog boravka i redovne razredne nastave

Planiranje i programiranje

- Dolazak do ideja za rad u produženom boravku
- Planiranje i organizacija rada produženog boravka

Promjene u boravku

- Promjene koje žele učitelji

Suradnja s drugim učiteljima

- Suradnja s učiteljima razredne nastave ili učiteljima u boravku

Samostalno stečena znanja

- Kako su učitelji naučili raditi u boravku